

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра педагогіки та освіти**

**КОМПЛЕКС НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ПЕДАГОГІЧНА ДЕОНТОЛОГІЯ»**

для спеціальності 014 Середня освіта

(за предметними спеціалізаціями)

ОСВІТНІЙ СТУПІНЬ МАГІСТР

Автор: доктор пед. наук, доцент
завідувач кафедри педагогіки та освіти
Л.В.Задорожна-Княгницька

Затверджено на засіданні кафедри педагогіки та освіти протокол № 2
від «21» вересня 2019 р.

ЗМІСТ КНМЗНД

Навчальна програма дисципліни.....	3
Робоча програма навчальної дисципліни.....	9
Навчальний контент.....	24
Методичні рекомендації до проведення практичних (семінарських) занять.....	33
Дидактичне забезпечення самостійної роботи.....	40
Засоби діагностики навчальних досягнень студентів.....	57
Перелік навчально-методичних посібників, технічних засобів навчання тощо.....	60

Міністерство освіти і науки України

ПЕДАГОГІЧНА ДЕОНТОЛОГІЯ

ПРОГРАМА

навчальної дисципліни

підготовки МАГІСТРА

для спеціальності 014 Середня освіта
(за предметними спеціалізаціями)

2019 рік

ВСТУП

Програма вивчення навчальної дисципліни «Педагогічна деонтологія» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки магістра спеціальності для спеціальності 014 Середня освіта (за предметними спеціалізаціями)

Предметом вивчення навчальної дисципліни є педагогічна деонтологія як наука та міждисциплінарний напрям досліджень про професійну поведінку педагога (вчителя, вихователя).

Міждисциплінарні зв'язки: основи професійної творчості та майстерності, методика викладання у ЗВОЗ, методика виховної роботи у ЗВО, психологія та педагогіка вищої школи, теорія і практика вищої освіти.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

1. Теоретичні основи педагогічної деонтології.
3. Деонтологічні аспекти педагогічної взаємодії

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Педагогічна деонтологія» є формування у майбутніх педагогів моральних цінностей професійної діяльності через засвоєння її нормативних засад, розвиток і саморозвиток професійної етичної культури на рефлексивній основі.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни «Педагогічна деонтологія» є: розкриття соціальної та психологічної значущості дотримання педагогом норм професійної етики; ознайомлення майбутнього вчителя з принципами, нормами і правилами професійно-педагогічної поведінки, сприяння їх засвоєнню; формування моральних цінностей вчителя та відповідних його якостей; розвиток у майбутніх педагогів етичної культури на рефлексивній основі, спонукання їх до самоаналізу своїх вчинків; визначення типових помилок поведінки вчителя, пов'язаних із порушенням норм професійної моралі; розкриття особливостей етичної поведінки вчителя при розв'язанні складних педагогічних ситуацій; озброєння технологією розробки алгоритму індивідуальної педагогічної взаємодії на етичній основі.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати :

- сутність та зміст професійної моралі педагога як основи його професійної поведінки;
- зміст моральної культури вчителя сучасної загальноосвітньої школи, викладача вищого навчального закладу;
- цілі та завдання педагогічної деонтології, її об'єкт і предмет;
- вимоги до професійної поведінки вчителя загальноосвітнього та викладача вищого навчального закладу;

- сутність та зміст професійного обов'язку педагога;
- сутність та зміст основних нормативних вимог до педагога;
- зміст педагогічної етики, її категорії та принципи;
- зміст кодексу професійної етики вчителя загальноосвітнього навчального закладу;
- сутність деонтологічної готовності педагога до виконання професійних функцій, її показники;
- умови організації оптимальної педагогічної взаємодії на етичних засадах;
- роль рефлексії в діяльності вчителя;
- особливості формальних та неформальних відносин у педагогічній діяльності, правила неформального спілкування;
- пріоритетні стратегії етичного самовдосконалення;
- шляхи і форми професійно-етичного самовдосконалення педагога.

вміти :

- визначати етично допустимі педагогічні дії в межах власної поведінки;
- використовувати раціональні способи етичного регулювання педагогічних відносин;
- усвідомлювати правову відповідальність за дії, які суперечать нормам професійної етики;
- організовувати діяльність та спілкування з учнями, їх батьками, колегами по роботі на етичних засадах;
- володіти методиками визначення деонтологічної готовності педагога до професійної діяльності;
- організовувати індивідуальну педагогічну взаємодію на етичних засадах;
- здійснювати рефлексивний аналіз майбутнім учителем своєї діяльності;
- використовувати тестові методики з метою виявлення рівнів моральної культури педагогів.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 годин / 3 кредити ECTS.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1.

Моральність як вимір визначення поведінки людини. Сутність та специфіка педагогічної моралі. Моральна діяльність в педагогічній теорії. Моральні детермінанти професійної поведінки вчителя загальноосвітнього навчального закладу.

Характеристика та генезис розвитку поняття «професійна деонтологія». Цілі та завдання професійної деонтології як науки про професійну поведінку. Об'єкт і предмет педагогічної деонтології.

Педагогічна деонтологія як наукова дисципліна про професійну поведінку вчителя. Об'єкт і предмет педагогічної деонтології. Поняття професійного обов'язку. Вимоги до професійної поведінки сучасного вчителя

загальноосвітнього навчального закладу та викладача вищого навчального закладу у відповідності до його функцій. Специфіка педагогічної діяльності. Поняття норми в педагогічній діяльності. Зміст моральних норм професійної діяльності педагога.

Історичний екскурс до проблеми становлення та розвитку професійної етики. Процес зміни етичних принципів. «Золоте правило» етичної системи та його специфіка в управлінській діяльності. Зміст та сутність Аристотелівської етичної традиції. Характеристика деонтологічної лінії І. Канта та онтологічна лінія Й.Гегеля, їх роль у формуванні професійної деонтології. Правда – істина. Культурний релятивізм та індивідуалізм. Сучасний етап формування професійних етичних норм. Історичні традиції сучасної педагогічної деонтології

Відповідальність педагога за дії, які суперечать нормам професійної етики. Проблема корупції у системі освіти.

Професійно-особистісні якості вчителя. Моральна культура як інтегральна єдність двох суспільних явищ: культури і моралі. Основні характеристики моральної культури вчителя: моральні потреби, моральні традиції, моральні принципи, соціально-моральна зрілість вчителя, методи морального впливу, моральні якості педагога.

Моральна культура як чинник, що сприяє досягненню вершин розвитку людини, становленню її професійної майстерності. Генезис і зміст розвитку людини, її професійного становлення. Критерії, показники та рівні розвитку професіонала. Акмеологічна концепція становлення професіонала. Етичні механізми і шляхи становлення у професійній діяльності.

Змістовий модуль 2.

Поняття професійного спілкування як спеціально організованого процесу комунікативної взаємодії. Функції професійного спілкування та їх взаємозв'язок. Етапи професійного спілкування та їх особливості: моделювання майбутнього спілкування, комунікативна атака, управління спілкуванням, аналіз спілкування.

Характеристика позицій партнерів у контакті – побудови «згори», «знизу», «поруч». Рівні спілкування керівника та їх специфічні особливості (примітивний, маніпулятивний, стандартизований, ігровий, діловий, духовний). Особливості поведінки вчителя в межах кожного рівня професійного спілкування.

Умови організації оптимальної педагогічної взаємодії на етичних засадах. Роль рефлексії в діяльності вчителя. Поняття стилю керівництва учнями. Характеристика стилів керівництва (авторитарний, демократичний, ліберальний, анархічний). Порівнювальний аналіз стилів управління за цілями, засобами та результатами. Особливості поведінки вчителя в межах кожного стилю.

Ситуації морального вибору: поведінка вчителя згідно з нормами педагогічної етики. Ситуації професійного управління. Деонтологічні конфлікти у педагогічній роботі. Методи подолання конфліктних ситуацій. Професійні межі у стосунках з дітьми та їх батьками: реальні та можливі дії вчителя.

Критичне мислення та моделі прийняття етичного рішення. Поняття етичної проблеми та дилеми.

Особливості формальних відносин у професійно-педагогічній діяльності. Поняття субординації. Професійна етика та поведінка вчителя в окремих системах управління (вчитель-учень, вчитель-батьки учнів, учитель-колеги). Поняття професійного етикету. Мовний етикет. Правила ділової бесіди.

Особливості неформальних відносин. Правила неформального спілкування в педагогічному колективі, межі допустимої поведінки педагога у неформальному спілкуванні з учнями, їхніми батьками, колегами.

Етичні аспекти індивідуальної взаємодії з учнем. Побудова бесіди на засадах діалогізму. Техніка взаємодії у процесі аналізу проблеми та пошуку її вирішення. Особливості процесу слухання. Пасивне та активне слухання. Особливості побудови педагогом «Я-висловлювання». Основні прийоми деонтологічного впливу (спонукання, етичний захист, гальмування).

Поняття деонтологічної готовності вчителя. Складові деонтологічної готовності. Пріоритетні стратегії етичного самовдосконалення. Рефлексивний аналіз педагогом своєї діяльності як спосіб самодіагностики. Роль емоцій і почуттів у діяльності вчителя та їх корегування. Умови оволодіння педагогічним тактом.

3. Рекомендована література

1. Бралатан В. П. Професійна етика. Навч. Посіб / В.П.Бралатан, Л.В.Гуцало, Н.Г.Здирко.– К.: Центр учбової літератури, 2011. – 252 с
2. Васильєва М.П. Норми професійної поведінки соціального педагога з позицій педагогічної деонтології [Електронний ресурс] / М.П.Васильєва. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Pipo/2012_36/12_vmpppd.pdf. – Назва з екрану.
3. Васильєва М.П. Теорія педагогічної деонтології / М.П.Васильєва. – Харків, 2003. – 216 с.
4. Васянович Г.П. Педагогічна етика : навчальний посібник / Г.П.Васянович, - К.: Академвидав, 2011 . – 254 с. – (Альма-Матер).
5. Веселова Е.К. Психологическая деонтология: мировоззрение и нравственность личности / Е.К.Веселова. – СПб.: Изд-во СПбГУ, 2002. – 316 с.
6. Гах Й. Етика ділового спілкування: Навч. посібник для вузів / Й.Гах. - К., Центр навчальної літератури, 2005- 160с.
7. Гриценко Т.Б. Етика ділового спілкування/ Т.Б.Гриценко, С.П.Гриценко, Т.Д.Іщенко, Т.Ф.Мельничук, Н.В.Чуприк, Л.П. Анохіна / за редакцією Т.Б.Гриценко, Т.Д.Іщенко, Т.Ф.Мельничук / Навч. посібник.— К.: Центр учбової літератури, 2007— 344 с.
8. Жебровський Б.М. Професійна етика вчителя: час і вимоги / Б.М. Жебровський. – К.: Педагогічна думка, 2000. – 62 с.
9. Кертаева Г.М. Основы педагогической деонтологии [Электронный ресурс] / Г.М.Кертаева. – Режим доступа: <http://www.studmed.ru/docs/document44245/>
10. Кубрак О.В. Етика ділового та повсякденного спілкування: Навч. посібник для вузів / О.В.Кубрак. – Суми, К. – 2005. – 222 с.

11. Левитан К. М. Педагогическая деонтология / К.М.Левитан. – Екатеринбург: Деловая книга, 1999.
12. Хоружа Л.Л. Педагогічна деонтологія: навч. - метод, посіб. / Л.Л. Хоружа. - К.: КМПУ імені Б.Д.Грінченка, 2008. – 96 с.

Наукові та навчально-методичні праці викладача з предмету курсу

1. Задорожна-Княгницька Л.В. Управлінська деонтологія: програма курсу та метод. реком. [для студентів ОКР «Магістр» спеціальності 8.18010020 – «Управління навчальним закладом»] / Л.В.Задорожна-Княгницька. – Маріуполь : МДУ, 2015. – 54 с.
2. Задорожна-Княгницька Л.В. Деонтологічні засади професійної підготовки керівників навчальних закладів: концепція дослідження / Л.В.Задорожна-Княгницька // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах: зб. наук. праць / [ред. кол. Т.І.Сущенко (голов ред.) та ін.]. – Запоріжжя : КПУ, 2015. – Вип. 40 (93). – 520 с. – С. 128-137
3. Задорожна-Княгницька Л.В. Деонтологічна складова кваліфікаційних стандартів магістрів з управління освітою у США / Л.В.Задорожна-Княгницька // Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О.Сухомлинського. Педагогічні науки: збірник наукових праць / за ред. А.Л.Ситченка. - №3 (50), вересень 2015. – Миколаїв: МНУ імені В.О.Сухомлинського, 2015. – 320 с. – С. 70-76.
4. Задорожна-Княгницька Л.В. Деонтологічна складова кваліфікаційних стандартів керівників навчальних закладів у країнах Європейського Союзу / Л.В.Задорожна-Княгницька // Science and education a new dimension. Pedagogy and Psychology. III (36), Issue 74, Budapest, 2015. - 103 p. - P. 23-27
5. Задорожна-Княгницька Л.В. Генеза становлення та розвитку управлінської деонтології // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова. Серія 16. Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики: Зб. наукових праць. – Вип. 26 (36) / ред. кол. : Н.В.Гузій (відп. ред.) – К.: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2016. – 148 с. – С. 47-54
6. Задорожна-Княгницька Л.В. Деонтологічний компонент професійної підготовки керівників навчальних закладів / Л.В.Задорожна-Княгницька // Стратегічні пріоритети в ХХІ столітті : матеріали I Міжнар. наук.-практ. конф., 19 травня 2016 р. – Київ : Пшонківський О.В., 2016. – 264 с. – С. 135-139

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання : залік.

5. Засоби діагностики успішності навчання: Перевірка конспектів студентів; співбесіда зі студентами під час індивідуальних занять; консультація; тестова перевірка знань; перевірка індивідуального навчально-дослідного завдання; експрес-опитування; залік.

МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра педагогіки та освіти

ЗАТВЕРДЖУЮ
завідувач кафедри педагогіки та освіти
Задорожна-Княгницька Л.В.

“21” вересня 2019 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«ПЕДАГОГІЧНА ДЕОНТОЛОГІЯ»

спеціальність 014 Середня освіта
(за предметними спеціалізаціями)

ОСВІТНІЙ СТУПІНЬ МАГІСТР

Робоча програма навчальної дисципліни «Педагогічна деонтологія» для магістрів за спеціальністю спеціальності 014 Середня освіта (за предметними спеціалізаціями). 2019 р. 12 с.

**Розробники: Задорожна-Княгницька Л.В. – доктор пед. наук,
доцент, завідувач кафедри педагогіки та освіти**

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри педагогіки та освіти

Протокол від “21” вересня 2019 року № 2

Схвалено вченою радою факультету іноземних мов Маріупольського державного університету

Протокол від “26” вересня 2019 року № 1

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань: 01 Освіта	За вибором	
Модулів – 3	Спеціальність : 014 Середня освіта («Фізична культура»)	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 2		1-й	1-й
Індивідуальне навчально-дослідне завдання - виконання діагностичних методик		Семестр	
Загальна кількість годин - 90		1-й	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента - 2	Освітній ступінь: магістр	Лекції	
		14 год.	4 год.
		Практичні, семінарські	
		16 год.	6 год.
		Лабораторні	
		год.	
		Самостійна робота	
		54 год.	74
Індивідуальні завдання: год. 6			
Вид контролю: ЗАЛІК			

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 40/60;

для заочної форми – 20/80

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета курсу: формування у майбутніх педагогів моральних цінностей професійної діяльності через засвоєння її нормативних засад, розвиток і саморозвиток професійної етичної культури на рефлексивній основі.

Завдання курсу:

- розкриття соціальної та психологічної значущості дотримання педагогом норм професійної етики;
- ознайомлення майбутнього вчителя з принципами, нормами і правилами професійно-педагогічної поведінки, сприяння їх засвоєнню;
- формування моральних цінностей вчителя та відповідних його якостей;
- розвиток у майбутніх педагогів етичної культури на рефлексивній основі, спонування їх до самоаналізу своїх вчинків;
- визначення типових помилок поведінки вчителя, пов'язаних із порушенням норм професійної моралі;
- розкриття особливостей етичної поведінки вчителя при розв'язанні складних педагогічних ситуацій;
- озброєння технологією розробки алгоритму індивідуальної педагогічної взаємодії на етичній основі.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні **знати** :

- сутність та зміст професійної моралі педагога як основи його професійної поведінки;
- зміст моральної культури вчителя сучасної загальноосвітньої школи, викладача вищого навчального закладу;
- цілі та завдання педагогічної деонтології, її об'єкт і предмет;
- вимоги до професійної поведінки вчителя загальноосвітнього та викладача вищого навчального закладу;
- сутність та зміст професійного обов'язку педагога;
- сутність та зміст основних нормативних вимог до педагога;
- зміст педагогічної етики, її категорії та принципи;
- зміст кодексу професійної етики вчителя загальноосвітнього навчального закладу;
- сутність деонтологічної готовності педагога до виконання професійних функцій, її показники;
- умови організації оптимальної педагогічної взаємодії на етичних засадах;
- роль рефлексії в діяльності вчителя;
- особливості формальних та неформальних відносин у педагогічній діяльності, правила неформального спілкування;
- пріоритетні стратегії етичного самовдосконалення;
- шляхи і форми професійно-етичного самовдосконалення педагога.

вміти :

- визначати етично допустимі педагогічні дії в межах власної поведінки;

- використовувати раціональні способи етичного регулювання педагогічних відносин;
- усвідомлювати правову відповідальність за дії, які суперечать нормам професійної етики;
- організовувати діяльність та спілкування з учнями, їх батьками, колегами по роботі на етичних засадах;
- володіти методиками визначення деонтологічної готовності педагога до професійної діяльності;
- організовувати індивідуальну педагогічну взаємодію на етичних засадах;
- здійснювати рефлексивний аналіз майбутнім учителем своєї діяльності;
- використовувати тестові методики з метою виявлення рівнів моральної культури педагогів.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль I ***Теоретичні основи педагогічної деонтології***

Тема 1

Педагогічна деонтологія як наука про професійну поведінку вчителя

Моральність як вимір визначення поведінки людини. Сутність та специфіка педагогічної моралі. Моральна діяльність в педагогічній теорії. Моральні детермінанти професійної поведінки вчителя загальноосвітнього навчального закладу.

Характеристика та генезис розвитку поняття «професійна деонтологія». Цілі та завдання професійної деонтології як науки про професійну поведінку. Об'єкт і предмет педагогічної деонтології.

Вимога до професійної поведінки сучасного вчителя і зміна їх у процесі історичного розвитку суспільства і школи. Особливості нормативно-рольових функцій педагогічної професії. Специфіка педагогічної діяльності (з урахуванням предметної спеціалізації). Проблеми морального розвитку особистості у працях Л.Колберга та Е.Фрома.

Тема 2

Педагогічна етика як сукупність моральних норм професійної діяльності вчителя

Педагогічна етика як галузь професійної етики. Сутність та функції педагогічної етики як системи моральних вимог до особистості вчителя. Взаємозв'язок педагогічної етики з поняттями «мораль», «духовність», «педагогічна культура». Феномен педагогічної етики. Філософські основи педагогічної етики. «Золоте» правило моралі. Педагогічний потенціал релігійних цінностей і заповідей. Генезис розвитку етико-педагогічних ідей у працях вітчизняних та зарубіжних учених. Етичні погляди педагогів-гуманістів:

Я.Корчака, К.Д.Ушинського, В.О.Сухомлинського, С.Русової та інших. Основні категорії педагогічної етики: любов до дітей, повага до їх гідності, педагогічна справедливість, педагогічний обов'язок, професійна честь, совість, педагогічний авторитет тощо. Характеристика принципів педагогічної етики. Поняття «педагогічний такт» і його значення в діяльності вчителя. Педагогічна толерантність.

Тема 3

Характеристика професійних моральних норм діяльності вчителя

Професійні норми як історично встановлені стандарти професійної поведінки і діяльності. Гуманізм як нормативна основа педагогічної професії. Загальні, часткові та рамкові норми, норми-ідеали. Структура рамкових норм: норми-заборони, норми-права, норми-обов'язки. Конкретно-історичний характер розвитку норм професійної поведінки вчителя. Зміст основних нормативних вимог до вчителя та їх характеристика: любов до дітей, повага до людської гідності, відповідальність, чесність, толерантність тощо. Аналіз існуючих кодексів професійної етики вчителя в Україні та за її межами: позитивні і негативні аспекти. В.О.Сухомлинський про 10 педагогічних табу. Їх характеристика.

Тема 4

Роль педагогічної етики вчителя у реалізації основних прав і свобод дитини

Закріплення формалізованих норм професійної поведінки вчителя в основних нормативно-правових документах, які регламентують діяльність сфери освіти: «Закон про освіту» (1996), закони прямої дії «Про загальну середню освіту» (1999), «Про дошкільну освіту» (2001), «Про позашкільну освіту» (2000) та ін. Захист прав дитини в Україні. Нормативно-правові документи про права дитини і місце педагогічної етики вчителя у їх виконанні. Декларація прав дитини (1959р.) і Конвенція ООН про права дитини (1989 р.) як нормативно-правова основа життєдіяльності школяра.

Проект «Концепції нової української школи» про етичні засади педагогічної діяльності.

Основні права дитини: виживання, розвиток, повага гідності особистості, захист, забезпечення активної участі в суспільному житті, створення належних умов для навчання і виховання та ін. Юридична відповідальність педагога за дії, які суперечать нормам професійної етики. Міра правової відповідальності.

Тема 5

Моральне обличчя сучасного педагога

Професійно-особистісні якості вчителя. Моральна культура як інтегральна єдність двох суспільних явищ: культури і моралі. Основні характеристики моральної культури вчителя: моральні потреби, моральні традиції, моральні

принципи, соціально-моральна зрілість вчителя, методи морального впливу, моральні якості педагога.

Моральна культура як чинник, що сприяє досягненню вершин розвитку людини, становленню її професійної майстерності. Генезис і зміст розвитку людини, її професійного становлення. Критерії, показники та рівні розвитку професіонала. Акмеологічна концепція становлення професіонала. Етичні механізми і шляхи становлення у професійній діяльності.

Тема 6

«Я-концепція» педагога в контексті професійної деонтології

Педагог як суб'єкт педагогічного спілкування та моральних відносин. Роль та значення гуманістичних відносин у системі педагогічних стосунків.

Компоненти педагогічної діяльності, що обумовлюють деонтологічну спрямованість діяльності вчителя: вміння створювати атмосферу довіри та доброзичливості, формування спільних цілей та інтересів, вміння розробити й перевірити взаємоприйнятну технологію спільної й самостійної діяльності, вміння розробляти систему управління та самоуправління разом з учнями, розробляти й реалізовувати систему виховання й розвитку особистості та колективу в зоні близької та перспективної діяльності.

Складові педагогічної культури. Характеристика самовиховання як чинника формування педагогічної культури. Програма саморозвитку.

Індивідуальна позиція педагога у контакті. Позиції «батько», «дорослого» та «дитини» у спілкуванні.

Поняття стилю взаємодії та пошук власного стилю спілкування.

Змістовий модуль 2

Деонтологічні аспекти педагогічної взаємодії

Тема 1. Деонтологічний контекст педагогічного спілкування

Поняття педагогічного спілкування та його функції (пізнання особистості, організація взаємовпливу, організація взаємовідносин, пізнання особистості, співпереживання). Вербальні і невербальні (іміджеві, тілесні, просторові) компоненти педагогічного спілкування

Загальна характеристика ступенів професійного самовизначення як основа формування індивідуальної педагогічної концепції вихователя.

Поняття культури й етики педагогічного спілкування. Рефлексія як основа формування доцільного педагогічного спілкування. Поняття бар'єра у педагогічному спілкуванні. Страх та міфи як бар'єри спілкування. Педагогічний реалізм як похідна педагогічної культури. Закономірності педагогічного реалізму.

Характеристика деонтологічних принципів спілкування (безумовне сприйняття дитини, прояв поваги до особистості і підтримка почуття власної гідності, усвідомлення і визнання права особистості бути не схожою на інших, оцінка не особистості дитини, а її діяльності, можливість враховувати індивідуально-психологічні й особисті особливості дитини).

Структура педагогічного спілкування та характеристика його етапів (моделювання спілкування, комунікативна атака, управління спілкуванням, його аналіз).

Тема 2

Рівні та стилі деонтологічно виправданої взаємодії

Сутність поняття „позиція” у педагогічній взаємодії. Прибудова згори, прибудова поруч, прибудова знизу як позиції партнерів у спілкуванні, їх характеристика.

Поняття „рівень педагогічного спілкування”. Характеристика рівнів та особливості спілкування з партнерами на різних рівнях педагогічного спілкування (примітивному, стандартизованому, маніпуляційному, ігровому, діловому, духовному).

Поняття „стиль взаємодії”. Класифікація стилів взаємодії: стилі ставлення (постійно-позитивний, постійно-негативний, ситуативний), стилі керівництва (ліберальний, демократичний, авторитарний, анархічний), стилі педагогічного спілкування за В.Кан-Каліком (спілкування на основі захоплення спільною діяльністю, спілкування на основі дружнього ставлення, спілкування-загравання, спілкування-дистанція, спілкування-пристрашення).

Тема 3

Деонтологічні вимоги до вербального спілкування

Поняття комунікативності та її компоненти (комунікабельність, відчуття соціальної спорідненості, альтруїзм). Поняття гіперкомунікативності та гіпокомунікативності.

Комунікативна взаємодія педагога та дітей. Поняття педагогічного мовлення та його особливості (наявність зворотного зв'язку, комплексність використання різноманітних знакових систем: лінгвістичної, паралінгвістичної, кінетичної, емоційної; точна адреса, можливість яскравого прояву якостей педагога).

Засоби невербальної комунікації: мова тіла (статична експресія (фізіогноміка, текесика, просодика, екстралінгвістика, кінесика, контакт очей, авербальні дії з предметами, тілесні рухи, міжособистісний простір, часові характеристики; час, запізнення, затримка дії тощо).

Функції педагогічного мовлення: інформативна, орієнтаційна, апелятивна, конативна, комунікативна, волюнтативна, мотиваційна, розвиваюча, організаторська, управлінська.

Засоби керування аудиторією (голосові притоми, пауза, жести та рух, звертання, питання, використання наочних посібників, гумор. Поняття культури та етики мовлення та її елементи.

Тема 4

Деонтологічні вимоги до невербального спілкування

Безсловесний компонент педагогічного спілкування. Поняття іміджу педагога та його вплив на продуктивність спілкування. Педагогічний імідж як

один з засобів реалізації принципу гуманістичної педагогіки (принципу виховання собою). Основні вимоги до іміджу педагога.

«Безсловесні дії» педагога: мобілізація, вага, прибудова. Мобілізація як психофізична готовність людини до спілкування. Пряма та непряма мобілізація. Вага як індикатор емоційного стану фізичного самопочуття педагога. Поняття важкої, середньої та легкої ваги.

Роль та значення мимічної та пантомимічної діяльності у процесі організації та здійснення педагогічної взаємодії.

Тема 5

Деонтологічні аспекти індивідуальної взаємодії

Роль індивідуальної педагогічної взаємодії у вирішенні педагогічних завдань. Структура індивідуальної бесіди (моделювання, початок, головна частина, завершення). Особливості поведінки вихователя як комунікатора в акті індивідуальної взаємодії. Врахування типу партнера по спілкуванню за ознакою домінантності-недомінантності, мобільності-регідності, інтравертованості-екстравертованості. Роль невербальних засобів у спілкуванні

Побудова бесіди на засадах діалогізму. Методика контактної взаємодії, характеристика її стадій: накопичення згоди, пошук спільних інтересів, прийняття для обговорення особистих якостей і принципів, виявлення рис, негативних для взаємодії, адаптація партнерів, готовність до перебудови.

Техніка взаємодії у процесі аналізу проблеми та пошуку її вирішення. Особливості процесу слухання. Пасивне та активне слухання. Особливості побудови вихователем «Я-висловлювання». Основні прийоми педагогічного впливу (спонукання, етичний захист, гальмування).

Тема 6

Педагогічна взаємодія з батьками учнів: деонтологічний контекст

Знання педагогом сімейної атмосфери – запорука успішності спілкування з батьками. Особливості організації міжособистісних взаємин з батьками учнів. Прояв дії етичних категорій у процесі спілкування (честь, гідність, обов'язок, авторитет).

Умови ефективного спілкування з батьками. Основні правила організації та проведення індивідуальної бесіди з батьками. Вимоги до неї в контексті педагогічної етики.

Особливості організації спілкування на батьківських зборах. Характеристика педагогічно доцільного керівництва педагогом батьківським вихованням у родині. Особливості формальних взаємин з батьками учнів.

Тема 7

Педагогічна взаємодія з колегами: деонтологічний контекст

Психологічний клімат педагогічного колективу та його вплив на продуктивність педагогічного спілкування. Формальний бік спілкування з колегами по роботі. Правила формального спілкування.

Характеристика особливостей спілкування в системах «педагог-педагог», «вихователь-адміністрація», «вихователь-технічний персонал». Особливості організації спілкування з колегами старшого й молодшого віку. Правила «ділового телефону».

Моральні цінності трудового колективу. Поняття колективної моралі. Основні правила професійного етикету.

Неофіційні контакти у педагогічному колективі. Неформальне спілкування, його особливості, ймовірна психологічна небезпека перетікання формальних стосунків у неформальні.

Тема 8

Способи діагностики та шляхи розвитку професійної поведінки майбутнього педагога

Поняття деонтологічної готовності керівника навчального закладу. Складові деонтологічної готовності керівника. Пріоритетні стратегії етичного самовдосконалення. Рефлексивний аналіз керівником своєї діяльності як спосіб самодіагностики. Роль емоцій і почуттів у діяльності керівника та їх корегування. Умови оволодіння педагогічним тактом.

Використання тестових методик з метою виявлення рівнів моральної культури педагогів. Шляхи і форми професійно-етичного самовдосконалення керівника.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин												
	Денна форма						Заочна форма						
	усього	у тому числі					усього	у тому числі					
		л	п	лб	інд	с.р.		-го	л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
Модуль 1													
Змістовий модуль I													
Теоретичні основи педагогічної деонтології													
Тема 1. Педагогічна деонтологія як наука про професійну поведінку вчителя	6	2				4	6	2					4
Тема 2. Педагогічна етика як сукупність моральних норм професійної діяльності вчителя	6	2				4	6	2					4
Тема 3. Характеристика професійних моральних норм	8	2	2			4	8		2				6

діяльності вчителя												
Тема 4. Роль педагогічної етики вчителя у реалізації основних прав і свобод дитини	4					4	4					4
Тема 5. Моральне обличчя сучасного педагога	6	2				4						6
Тема 6. «Я-концепція» педагога в контексті професійної деонтології	6		2			4	6					6
Разом за змістовим модулем 1	36	8	4			24	36	4	2			30
Змістовий модуль III												
<i>Деонтологічний аспект педагогічної взаємодії</i>												
Тема 1. Деонтологічний контекст педагогічного спілкування	8	2	4			2	8		2			6
Тема 2. Рівні та стилі деонтологічно виправданої взаємодії	8	4				4	8		4			4
Тема 3. Деонтологічні вимоги до вербального спілкування	4					4	4					4
Тема 4. Деонтологічні вимоги до невербального спілкування	4					4	4					4
Тема 5. Деонтологічні аспекти індивідуальної взаємодії	4		2			2	4					4
Тема 6. Педагогічна взаємодія з батьками учнів: деонтологічний контекст	6					6	6					6
Тема 7. Педагогічна взаємодія з колегами: деонтологічний контекст	6		4			2	6					6
Тема 8. Способи діагностики та шляхи розвитку професійної поведінки майбутнього педагога	6		2			4	6					6

Разом за змістовим модулем 2.	46	6	12			28	46		6			40
Модуль 2												
ІНДЗ							46			6		
Усього годин	90	14	16		6	54	90	4	6	6		74

5. Теми семінарсько-практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Характеристика професійних моральних норм у діяльності вчителя	2
2	«Я-концепція» педагога в контексті професійної деонтології	2
3	Деонтологічний контекст педагогічного спілкування	4
4	Деонтологічні аспекти індивідуальної взаємодії	2
5	Педагогічна взаємодія з колегами: деонтологічний контекст	4
6	Способи діагностики та шляхи розвитку професійної поведінки майбутнього педагога	2

6. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Педагогічна деонтологія як наука про професійну поведінку вчителя	4
2	Педагогічна етика як сукупність моральних норм професійної діяльності вчителя	4
3	Характеристика професійних моральних норм діяльності вчителя	6
4	Роль педагогічної етики вчителя у реалізації основних прав і свобод дитини	4
5	Моральне обличчя сучасного педагога	6
6	«Я-концепція» педагога в контексті професійної деонтології	6
7	Деонтологічний контекст педагогічного спілкування	6
8	Рівні та стилі деонтологічно виправданої взаємодії	4
9	Деонтологічні вимоги до вербального спілкування	4
10	Деонтологічні вимоги до невербального спілкування	4
11	Деонтологічні аспекти індивідуальної взаємодії	4
12	Педагогічна взаємодія з батьками учнів: деонтологічний контекст	6
13	Педагогічна взаємодія з колегами: деонтологічний контекст	6
14	Способи діагностики та шляхи розвитку професійної поведінки майбутнього педагога	6
	Всього	54

7. Індивідуальні завдання

Підготовка тез на студентську науково-практичну конференцію, розробка деонтологічного кодексу педагога, організація та проведення круглого столу з проблеми подолання корупції в освіті.

8. Методи навчання

Лекції, розв'язування творчих завдань, аналіз професійних ситуацій, конспектування, укладання глосарію, виконання тестових завдань.

9. Методи контролю

Перевірка конспектів студентів; співбесіда зі студентами під час індивідуальних занять; консультація; тестова перевірка знань; перевірка індивідуального навчально-дослідного завдання; експрес-опитування; залік.

10. Розподіл балів, які отримують студенти

Змістовий модуль 1						Змістовий модуль 3							ІНДЗ	За-лік	Сума балів
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	10	25	100
5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5			

11. Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D		
60-63	E	задовільно	не зараховано з можливістю повторного складання
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	

12. Методичне забезпечення

1. Робоча програма навчальної дисципліни.
2. Методичні рекомендації щодо підготовки до семінарських занять.

3. Методичні рекомендації щодо організації самостійної роботи студентів та виконання індивідуального навчально-дослідного завдання.
4. Тестові завдання до курсу.

13. Рекомендована література

Базова

1. Бралатан В. П. Професійна етика. Навч. Посіб / В.П.Бралатан, Л.В.Гуцало, Н.Г.Здирко.– К.: Центр учбової літератури, 2011. – 252 с
2. Васильєва М.П. Норми професійної поведінки соціального педагога з позицій педагогічної деонтології [Електронний ресурс] / М.П.Васильєва. – Режим доступу: http://www.nbuu.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Pipo/2012_36/12_vmpppd.pdf. – Назва з екрану.
3. Васильєва М.П. Теорія педагогічної деонтології / М.П.Васильєва. – Харків, 2003. – 216 с.
4. Васильєва М.П. Основи педагогічної деонтології: навч. посіб./ М.П.Васильєва. – Харків: Нове слово, 2003. – 200 с.
5. Васянович Г.П. Педагогічна етика : навчальний посібник / Г.П.Васянович, - К.: Академвидав, 2011 . – 254 с. – (Альма-Матер).
6. Веселова Е.К. Психологическая деонтология: мировоззрение и нравственность личности / Е.К.Веселова. – СПб.: Изд-во СПбГУ, 2002. – 316 с.
7. Гах Й. Етика ділового спілкування: Навч. посібник для вузів / Й.Гах. - К., Центр навчальної літератури, 2005- 160с.
8. Гриценко Т.Б. Етика ділового спілкування/ Т.Б.Гриценко, С.П.Гриценко, Т.Д.Іщенко, Т.Ф.Мельничук, Н.В.Чуприк, Л.П. Анохіна / за редакцією Т.Б.Гриценко, Т.Д.Іщенко, Т.Ф.Мельничук / Навч. посібник.— К.: Центр учбової літератури, 2007— 344 с.
9. Жебровський Б.М. Професійна етика вчителя: час і вимоги / Б.М. Жебровський. – К.: Педагогічна думка, 2000. – 62 с.
10. Кертаева Г.М. Основы педагогической деонтологии [Электронный ресурс] / Г.М.Кертаева. – Режим доступа: <http://www.studmed.ru/docs/document44245/>
11. Кубрак О.В. Етика ділового та повсякденного спілкування: Навч. посібник для вузів / О.В.Кубрак. – Суми, К. – 2005. – 222 с.
12. Левитан К. М. Педагогическая деонтология / К.М.Левитан. – Екатеринбург: Деловая книга, 1999.
13. Хоружа Л.Л. Педагогічна деонтологія: навч. - метод, посіб. / Л.Л. Хоружа. - К.: КМПУ імені Б.Д.Грінченка, 2008. – 96 с.

Додаткова

1. Аболіна Т.Г. Етика: навч. посіб. / Т.Г.Аболіна, В.В.Єфименко, О.М.Лінчук та ін. – К.: Либідь, 2002. – 328 с.
2. Андреев В.И. Педагогическая этика: спецкурс для нравственного саморазвития / В.И.Андреев. – Казань: Центр инновационных технологий, 2002. – 272 с.

3. Березовська Л.Д. Маловідомі першоджерела української педагогіки (друга половина XIX – XX ст.): хрестоматія / Л.Д.Березовська та ін.; упоряд.: Л.Д.Березовська. – К.: Наук. світ, 2003. – 418 с.
4. Блощинська В.А. Етика. Практикум: навч. посіб./ В.А.Блощинська. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 248 с.
5. Бобир О.Етикет учителя: навч.-метод. посіб./ О.Бобир. – К.: Ленвіт, 2004. – 192 с.
6. Громкова М.Т. Психология и педагогика профессиональной деятельности: учеб. пособ. [для вузов] / М.Т.Громкова. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2003. – 415 с.
7. Гупан Н.М. Українська історіографія історії педагогіки / Н.М.Гупан. – К.: АПН, 2002. – 223 с.
8. Законодавство України про освіту: Збірник законів. – К.: Парламентське видво, 2002. – 159 с.
9. Лозовой В.О. Етика: навч. посіб. /В.О.Лозовой, М.І.Панов, О.А.Стасевська та ін. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – 224 с.
10. Мартиненко С.М., Хоружа Л.Л. Загальна педагогіка. – К.: МАУП, 2002. – 169 с.
14. Професійна етика вчителя: час і вимоги / За заг.ред. Б.М.Жебровського. – К., 2000.
15. Хоружа Л.Л. Етична компетентність майбутнього вчителя початкових класів: теорія і практика: монографія / Л.Л.Хоружа. – К.: Преса України, 2003. – 319 с.
16. Хоружа Л.Л. Педагогічна деонтологія: навч. – метод. посіб. /Л.Л.Хоружа. – К.: КМПУ імені Б.Д.Грінченка, 2008. – 96 с.

Електронні ресурси

1. Административная этика как средство противодействия коррупции [Электронный ресурс] . – Режим доступа: <http://www.carnegie.ru>.
2. Вознюк Н.М. Етика [Электронный ресурс] / Н.М.Вознюк. – Режим доступа: http://pidruchniki.com/1497032653320/etika_ta_estetika/etika.
3. Горбатов А. В. Деловая этика [Электронный ресурс] / А. В. Горбатов, О.В.Елескина. – Кемерово, 2007. – Режим доступа: <http://ebooks.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Shavkun/0008420.pdf>
4. Дедюлина М. А. Прикладная этика [Электронный ресурс] : учебное пособие / М. А. Дедюлина, Е. В. Папченко. – Таганрог : Изд-во Технологического института ЮФУ, 2007. – Режим доступа: <http://ebooks.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Shavkun/0008422.pdf>.
5. Ермолаева С. Г. Этика деловых отношений : [Электронный ресурс] / С. Г. Ермолаева. – ГОУ ВПО УГТУ-УПИ, 2006. – Режим доступа: – <http://ebooks.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Shavkun/0008425.pdf>.
6. Торфул М.Г. Етика [Электронный ресурс] / М.Г.Торфул. – Режим доступа: http://pidruchniki.com/1584072039624/etika_ta_estetika/etika.

НАВЧАЛЬНИЙ КОНТЕНТ

Лекція 1

Предмет, структура і сутність педагогічної деонтології

Завдання заняття: осмислення сутності, структури та предмету педагогічної деонтології, сутності деонтологічних принципів, норм та вимог; розвиток пізнавального інтересу студентів до проблеми професійної поведінки педагога з позицій педагогічної деонтології; формування орієнтації на здійснення власної професійної поведінки на основі деонтологічних принципів, норм та вимог.

Основні поняття теми: педагогічна деонтологія, професійна поведінка вчителя, норми професійної поведінки, норми професійної діяльності, специфіка педагогічної діяльності.

Питання, що викладаються на лекції:

1. Професійна деонтологія як складова професійної етики, історія виникнення, зв'язок з іншими науками.
2. Характеристика видів професійної деонтології.
3. Педагогічна деонтологія як галузь педагогічної науки, її сутність.
4. Характеристика основних категорій педагогічної деонтології.

Лекція 2

Педагогічна етика як сукупність моральних норм професійної діяльності вчителя

Завдання заняття: оволодіти знаннями про сутність та зміст педагогічної етики як сукупності моральних норм професійної діяльності вчителя; сформувати уявлення про категорії правову освіченість та правову спрямованість директора школи; усвідомити сутність юридичної відповідальності керівника навчального закладу за дії, які суперечать нормам професійної етики.

Основні поняття теми: професійна етика, педагогічна етика, мораль, духовність, педагогічна культура, педагогічний обов'язок, педагогічний авторитет, принципи педагогічної етики.

Питання, що викладаються на лекції:

1. Педагогічна етика як галузь професійної етики.
2. Генезис розвитку етико-педагогічних ідей у працях вітчизняних та зарубіжних учених.
3. Основні категорії педагогічної етики: любов до дітей, повага до їх гідності, педагогічна справедливість, педагогічний обов'язок, професійна честь, совість, педагогічний авторитет тощо.
4. Характеристика принципів педагогічної етики.

Лекція 3

Характеристика професійних моральних норм діяльності вчителя

Завдання заняття: формування уявлень про професійні норми як історично встановлені стандарти професійної поведінки і діяльності; осмислення суті

гуманізму як нормативної основи педагогічної професії; усвідомлення сутності й структури рамкових норм професійної діяльності вчителя.

Основні поняття теми: професійні норми, стандарти професійної поведінки, стандарти діяльності, нормативні вимоги, кодекс професійної етики вчителя, педагогічні табу.

Питання, що викладаються на лекції:

1. Професійні норми як історично встановлені стандарти професійної поведінки і діяльності.
2. Загальні, часткові та рамкові норми, норми-ідеали.
3. Зміст основних нормативних вимог до вчителя та їх характеристика.
4. Педагогічні табу.

Лекція 4

Моральне обличчя сучасного педагога

Завдання заняття: формування уявлення про професійно-особистісні якості вчителя, його моральну культуру; розкриття основних характеристик моральної культури як чинника, що сприяє досягненню вершин розвитку педагога; усвідомлення сутності етичних механізмів і шляхів становлення у професійній діяльності.

Основні поняття теми: моральна культура, моральні потреби, моральні традиції, моральні принципи, моральна зрілість.

Питання, що викладаються на лекції:

1. Моральна культура як інтегральна єдність культури і моралі.
2. Основні характеристики моральної культури вчителя.
3. Моральна культура як чинник досягнення вершин професійної майстерності.
4. Етичні механізми і шляхи становлення у професійній діяльності.

Лекція 5

Деонтологічний контекст педагогічного спілкування

Завдання заняття: формування уявлення про поняття педагогічного спілкування та його функції; усвідомлення значущості деонтологічного компоненту педагогічного спілкування; розкриття деонтологічних принципів професійного спілкування.

Основні поняття: педагогічне спілкування, культура педагогічного спілкування, компоненти спілкування, функції та принципи педагогічного спілкування, бар'єри спілкування, структура та етапи спілкування.

Питання, що викладаються на лекції:

1. Поняття педагогічного спілкування як деонтологічної взаємодії.
2. Рефлексія як основа формування доцільного педагогічного спілкування.
3. Характеристика деонтологічних принципів спілкування.
4. Структура педагогічного спілкування та характеристика його етапів

Лекція 6-7

Рівні та стилі деонтологічно виправданої взаємодії

Завдання заняття: формування розуміння сутності поняття „позиція” у педагогічній взаємодії; осмислення деонтологічної сутності й наслідків використання різних рівнів педагогічного спілкування; розкриття особливостей стилів педагогічної взаємодії.

Основні поняття: деонтологічна позиція, позиція партнера у спілкуванні, рівень спілкування, стиль спілкування, стиль ставлення, стиль керівництва.

Питання, що викладаються на лекції:

1. Сутність поняття „позиція” у педагогічній взаємодії.
2. Деонтологічна складова рівнів педагогічної взаємодії.
3. Поняття „стиль взаємодії” в контексті педагогічної деонтології.

ГЛОСАРІЙ

з навчального курсу «Педагогічна деонтологія»

Авторитарність – сукупність властивостей особистості, що проявляються в схильності до диктату й беззаперечному підкоренню оточуючих своєму впливу і владі, у прагненні будь-якими засобами затвердити свою владу й авторитет, досягти домінуючого становища.

Авторитарний стиль керівництва – базується на жорсткому способі управління, недопущенні ініціативи, тотальному контролі.

Авторитет – загально визнаний вплив окремої людини або колективу, організації у різних сферах суспільного життя, що ґрунтується на знаннях, високих моральних якостях, досвіді.

Адаптація – процес активного пристосування особистості або соціальної групи до соціального середовища.

Актуалізатор – людина, яка прислуховується до інших і враховує інші інтереси, прагне до самоактуалізації та унікальності. Він чесний у своїх думках і діях. А. – це людина, яка поважає гідність інших, переконливо передає свої думки і бажання, добре ставиться до людей і допомагає їм знайти власний шлях розвитку.

Актуалізація – повага до інших людей, врахування їхніх інтересів, прагнення до реалізації унікальності кожної людини.

Благо — все, що має для людини позитивне значення.

Взаємодія – своєрідне втілення зв'язків, взаємин між людьми, котрі, виконуючи спільні завдання, взаємовпливають, доповнюють один одного і досягають успіху у розв'язанні поставлених задач.

Відповідальність – етична категорія, що відображає особливе соціальне та моральне ставлення особи до суспільства, професії, справи, інших осіб, яке характеризується неухильним виконанням свого обов'язку (суспільного, професійного, особистого тощо).

Гідність — особливе моральне ставлення людини до себе, що виявляється в усвідомленні своєї самоцінності й моральної рівності з іншими людьми; ставлення до людини інших людей, в якому визнається її безумовна цінність.

Громадська думка – спільні для соціальної групи (колективу) уявлення, судження, розуміння важливості для неї предметів, явищ, подій. Г.д. як спільність

оціночних суджень членів групи виникає в процесі їх спільної діяльності, спілкуванні і відображає її позицію.

Групова сумісність – соціально-психологічне явище, що відображає ступінь ефективності спільної діяльності людей, можливість їх адаптації один до одного.

Гуманізм — принцип етики, що став і принципом моралі, основою якого є переконання в безмежних можливостях, здатності до вдосконалення людини, вимога свободи і захисту її гідності, визнання права людини на щастя, проголошення задоволення її потреб та інтересів кінцевою метою суспільства.

Демократичний стиль керівництва – стиль базується на колегіальності прийняття рішень, врахуванні думок і, по можливості, побажань підлеглих, передачі частини повноважень підлеглим; стиль заохочення, ініціативи.

Деонтологія – розділ етики, що вивчає проблеми обов'язку, сферу обов'язкового, всі форми моральних вимог і їх співвідношення.

Дисциплінованість – вольове зусилля особистості, що проявляється в діях та поведінці людини у відповідності з законами, нормами і правилами.

Ділова етика – (етика підприємства) сукупність певних принципів, правил та норм господарської поведінки підприємців (бізнесменів). Більшість значних компаній у країнах з ринковою економікою розробляють та приймають кодекси ділової етики (честі).

Ділові якості – здатність знаходити найкращий підхід до розв'язання виникаючих ситуацій і найкоротший шлях досягнення мети, самостійно мислити та оперативно приймати обґрунтовані рішення, послідовно й ініціативно забезпечувати їх виконання.

Діловий етикет – норми, які регулюють стиль роботи, манеру поведінки, спілкування при вирішенні ділових проблем.

Духовність – індивідуальне вираження в системі мотивів особистості двох фундаментальних потреб: ідеальної потреби пізнання й соціальної потреби жити, діяти для інших (розглядатися як душевність).

Духовний розвиток – ієрархія метамотивів та потреб, виходячи з яких особистість оцінює себе, інших, довкілля й діє.

Етика ділових відносин – система знань про моральні аспекти ділових відносин.

Емпатія - розуміння людиною емоційного стану іншої людини, співпереживання і відповідний вияв свого розуміння цих почуттів.

Емпатійна культура - сукупність знань, переконань, умінь і навичок, які характеризують здатність однієї людини підтримувати почуття іншої таким чином, щоб у процесі співпереживання дане почуття від його змісту, форми, часу, необхідності ставало глибшим, доцільнішим або нейтралізувалося.

Етикет – це сукупність правил поведінки, які регулюють зовнішні прояви людських стосунків (ставлення до інших, форми звертання, манери, стиль одягу тощо). Це складова зовнішньої культури окремої людини і суспільства в цілому. Е. є певною формою церемоніалу, це мова символів.

Імідж – враження, яке особистість або організація справляють на людей і яке фіксується в їх свідомості у формі певних емоційно забарвлених стереотипних уявлень.

Імідж педагогічний - професійний образ, який створює вчитель відповідно до його уявлень про зовнішній вигляд, поведінку і характер діяльності в заданій ситуації.

Індивідуальний стиль діяльності – стійка індивідуально-специфічна система стосовно однорідних прийомів, способів, методів, навичок виконання тієї чи іншої діяльності. Індивідуальний стиль діяльності стає можливим і необхідним в силу індивідуальних відмінностей людей і компенсування недостатньо розвинутих якостей особистості, детермінуючих дану діяльність іншими, більш розвинутими. Таким чином індивідуальний стиль діяльності дозволяє досягти однаково ефективної діяльності при різному рівні розвитку професійно важливих якостей.

Інцидент – вчинок (подія) в результаті активізації діяльності однієї із протиборчих сторін, який зачіпає інтереси іншої сторони, унаслідок чого може початися конфлікт.

Клімат соціально-психологічний – психологічний настрій в групі людей чи колективі.

Комунікабельність - риса особистості, здатність її до спілкування з іншими людьми, товариськість.

Комунікація - фундаментальна ознака людської культури, яка полягає в інтенсивному взаємоспілкуванні людей на основі обміну різного роду інформацією.

Комунікативність – сукупність стійких властивостей особистості, що сприяють успішному сприйманню, розумінню, засвоєнню, використанню інформації, професійна здатність, яка характеризується потребою в спілкуванні, готовністю легко вступати в контакт, викликати позитивні емоції в співрозмовника, мати задоволення від спілкування. Культура комунікації (КК) – рівень готовності передати або прийняти необхідну інформацію достатньої кількості та якості, її розуміння, грамотність, дикцію, артикуляцію та інше, також уміння подолати комунікативні бар'єри та здатність їх самому не створювати, включає технічну легкість, простоту спілкування, швидкість та повноту формування загальних змістів.

Комунікативна культура – установлення та підтримання стосунків невимушеного, добровільного спілкування, заснованого на довірі, толерантності та взаємоповазі в процесі професійних контактів.

Конфлікт - зіткнення особистостей, їх ідей, інтересів, потреб, оцінок, рівня, прагнень, а також якнайвище загострення протиріч, що пов'язані з гострим емоційним переживанням.

Конфліктна ситуація - стан загострення суперечностей у соціальній групі, колективі.

Конфлікти поведінки (учинків) - виникають з приводу порушення учнем правил поведінки у школі та поза нею.

Конфлікти стосунків - виникають у сфері емоційно-особистих стосунків учнів і вчителів, у сферах спілкування у процесі педагогічної діяльності.

Культура мовлення – здатність використовувати оптимальні для конкретної ситуації мовні засоби.

Культура перцепції – здатність адекватно сприймати співрозмовника, вміння формувати та підтримувати позитивне ставлення до інших на основі емпатії, співчуття, симпатії, визначає настанову на позитивне, конструктивне ставлення до співрозмовника, яке забезпечує емоційно-чуттєве задоволення(подобається) та зароджується інтерес до продовження контактів.

Культура почуттів – рівень розвитку, уміння особистості керувати своїми психічними станами, емоційними ставленнями до навколишньої дійсності.

Культура поведінки – сукупність форм повсякденної поведінки людини, у яких виявляються певні моральні й естетичні норми.

Культура професійна спілкування – це соціально значущий показник рівня знань, здібностей, здатність та вміння здійснювати свої взаємини з людьми, сприймати, розуміти, засвоювати зміст думок, почуттів, намагань розв'язування конкретних завдань у професійній діяльності.

Культура слухання – активна діяльність, яка передбачає вміння мовчати та використовувати вербальний зв'язок зі співрозмовниками з метою досягнення взаєморозуміння і розв'язання комунікативної проблеми.

Культура спілкування – знання складових комунікативного акту та вміння його застосовувати у процесі спілкування, переконання, передачі інформації та формування установок, позицій, думок.

Критичність мислення – прагнення все аналізувати, піддавати оцінці, не приймати все на віру, уміння правильно оцінювати свої дії, здібності, виявляти і визначати свої помилки.

Лідер – авторитетний член організації чи невеликої групи людей, особистісні якості якого дозволяють йому відігравати головну роль в соціальних ситуаціях і процесах, при прийнятті групових рішень і організації спільної діяльності.

Лідерство – здатність особистості спонукувати інших діяти, надихаючи й запевняючи їх у тому, що обраний курс є правильним. У практичному плані лідерство – відношення домінування і підкорення, влади і підпорядкованості в системі міжособистісних взаємин у групі, сукупність правил або процедур, у межах яких здійснюється діяльність лідера.

Мова моралі – засіб передавання людьми своєї моральної позиції, вираженої в оцінно-нормативних висловлюваннях, які мають недискусивний, тобто інтуїтивний характер.

Мовленнєвий етикет – складна система мовних знаків, що ґрунтується на моральних правилах і вимогах та вказує на ставлення як до себе, так і до інших людей.

Мораль – система поглядів, уявлень, норм, оцінок, що регулюють поведінку людей; одна з форм суспільної свідомості.

Моральна вимога – найпростіший елемент моральних відносин індивідів, які підпорядковуються різним формам повинності.

Моральна відповідальність – характеристика особистості з точки зору виконання нею моральних вимог.

Моральна діяльність – особлива сфера діяльності, що має предметно-змістову визначеність і специфіку, подібно до виробничої, наукової, художньої.

Моральна норма – однаковою мірою адресоване всім людям повеління, яке слід неухильно виконувати за будь-якої ситуації; вияв моралі як форми суспільної свідомості.

Моральна практика – сфера індивідуально-масових виявів поведінки, стосунків, діяльності, орієнтованих на найвищі, універсальні вселюдські цінності.

Моральна самооцінка – результат морального оцінювання людиною своїх вчинків, їх мотивів і моральних якостей.

Моральна свідомість – вираження ідеального належного, на яке слід орієнтуватись.

Моральна спонука – чуттєва форма, в якій виявляються мотив і намір до здійснення відповідного вчинку.

Моральна справедливість – співвідношення кількох явищ з точки зору розподілу блага і зла між людьми.

Моральна якість – відносно стійкі ознаки поведінки людини, які виявляються в однотипних вчинках, що відповідають критеріям добра (чесноти, доброчесності) чи суперечать їм (моральні вади, пороки).

Моральне правило – імперативне положення, яким керуються у співжитті, праці, поведінці.

Моральний вибір – акт моральної діяльності, який полягає в тому, що людина, виявляючи свою суверенність, самовизначається стосовно системи цінностей і способів їх реалізації в лінії поведінки чи окремих вчинків.

Моральний вчинок – добровільна дія, що об'єктивно відповідає моральній вимозі.

Моральний ідеал – найдосконаліший, безумовний, універсальний зразок високоморальної особистості, яка володіє всіма відомими доброчесностями, кожна з яких максимально досконала.

Моральний кодекс – звід моральних норм і правил, які необхідно виконувати.

Моральний мотив – внутрішня, суб'єктивно-особистісна спонука до дії, зацікавленість в її реалізації і орієнтація на моральні чинники.

Моральний намір – рішення людини зробити відповідну моральну дію і досягти очікуваного результату.

Моральний самоконтроль – сутність і механізм самостійного регулювання особистістю своєї поведінки, її мотивів і спонук.

Моральний сором – збентеження, ніяковіття за недостойну поведінку.

Моральні відносини – ціннісні смислові аспекти всіх суспільних відносин, орієнтовані на найвищі вселюдські цінності.

Моральність – реальна поведінка людей і відповідна діяльність.

Намір – свідоме прагнення завершити дію у відповідності з наміченою програмою, направленою на досягнення бажаного результату.

Напруженість – психічний стан, що викликається складними, екстремальними для даної особистості умовами. Н. може бути ситуативною або обумовленою індивідуальними властивостями, якостями особистості. В психологічному плані Н. проявляється у звуженні поля уваги, інертності, стереотипності мислення. Одним із засобів зняття Н. є релаксація, розслаблення, самонавіювання.

Нахил – вибіркова спрямованість індивіда на визначену діяльність, що спонукає займатися нею.

Норми – це стандарт найбільш типових способів поведінки, дій, мислення, які склалися історично. Вони стандартизують психологію людей як на рівні внутрішньої суб'єктивності, так і зовнішньої форми і способів поведінки і мислення.

Норми етичні – сукупність моральних вимог, до пред'являються тією чи іншою соціальною групою (чи всім суспільством) до своїх членів.

Оптимістичне прогнозування – передбачення розвитку особистості з орієнтацією на позитивне в ній перетворення всієї структури особистості через вплив на позитивні якості.

Педагогічна рефлексія – здатність педагога об'єктивно оцінити себе та свої вчинки, зрозуміти, як його сприймають у процесі педагогічного спілкування.

Педагогічна творчість – прийняття і здійснення педагогом оптимальних нестандартних рішень у змінних умовах навчально-виховного процесу.

Професійна гідність – результат оцінювання індивідом своєї професійної діяльності (яка передбачає розвинуту самосвідомість і самообмеження) з позиції відповідності професійному призначенню; визначається як внутрішня впевненість в власних силах, власній цінності і значимості як професіонала, як почуття самоповаги до власних професійних надбань і поваги від колег. Базується на почутті професійної честі, оскільки оцінка значимості професії впливає на самооцінку.

Професійна деонтологія – це вчення про обов'язок і обов'язки представника професії перед суспільством і державою, своєю професією, колегами і перед людьми, на яких спрямована діяльність

Професійна етика – норми поведінки, професійний кодекс моралі, характерні для людей конкретної професії. Особливого значення в суспільстві набули кодекси тих професій, об'єктом діяльності яких є безпосередньо людина чи взаємини між людьми. До представників цих професій, до яких відноситься і професія психолога, ставляться підвищені ділові і моральні вимоги. Психологи несуть відповідальність за свою роботу, постійно підвищують свою компетентність, щоб якісно виконувати свої обов'язки, працюють завжди в інтересах клієнта і обов'язково поважають конфіденційність всього, що стосується факту взаємин з клієнтом. Психологи зберігають професійну таємницю і не передають особам, що не мають повноважень здійснення психологічної діяльності, методичних матеріалів.

Педагогічне спілкування - 1) форма навчальної взаємодії, співробітництва вчителя та учнів, передання суспільного та професійного досвіду (знань, умінь,

навичок) від учителя учням; 2) професійне спілкування викладача з учнями на уроці чи поза ним (у процесі навчання й виховання), що має певні педагогічні функції і направлено (якщо воно повноцінне й оптимальне) на створення благодатного психологічного клімату, а також на іншого роду психологічну оптимізацію навчальної діяльності і відносин між педагогом та учнями і всередині учнівського колективу; 3) взаємодія педагога і вихованців з метою обміну інформацією й надання виховного впливу на них. Це цілеспрямований творчий процес, у ході котрого створюються умови для вирішення завдань виховання, освіти і розвитку учнів.

Професійно-важливі якості – комплекс найважливіших індивідуально-психологічних особливостей людини, які визначають успішність освоєння професії та виконання професійної діяльності.

Професійна самосвідомість – вибіркова спрямованість діяльності свідомості на вирішення задач професійного самовизначення, тобто, усвідомлення особистістю себе суб'єктом майбутньої професійної діяльності.

Професійний обов'язок – виражає моральні обов'язки фахівця по відношенню до суспільства, колег, клієнтів і їх соціального оточення і є відображенням внутрішньої, моральної необхідності дотримання виконання своїх обов'язків, необхідності дотримання певної лінії поведінки, обумовленої насамперед зовнішніми стосовно особистості фахівця інтересами.

Психологічна дистанція – почуття емоційної несумісності людей, аналогічне реальній фізичній відстані між сторонами.

Службовий етикет – це загальноприйняті правила соціальної поведінки у професійному спілкуванні конкретної організації; система норм та атрибутів ділового етикету, вимоги до естетизації внутрішнього середовища організації, стиль спілкування; стандарти спілкування; заходи щодо формування іміджу організації.

Совість – категорія етики, яка характеризує здатність особистості здійснювати моральний самоконтроль, самостійно формулювати для себе моральні зобов'язання, вимагати від себе їх виконання і здійснювати самооцінку своїх вчинків; міра розуміння особистістю добра і зла у світі й у самій собі, моральна відповідальність перед собою й іншими, моральна самооцінка й оцінка оточуючих; здатність щиро визнавати свою провину

Смисл (сене) життя — морально-світоглядне уявлення людини, за яким вона зіставляє себе і свої вчинки з найвищими цінностями, ідеалом, виправдовується перед собою та іншими.

Справедливість – етична категорія, моральна якість та чеснота, вразливість як на суспільне добро, так і на суспільне зло.

Стиль – відносно стійка сукупність характерних і повторюваних рис людини, які виявляються в її мисленні, поведінці, спілкуванні. Стиль виробляється в ході теоретичного та практичного освоєння людьми навколишньої дійсності і передбачає, з одного боку, гнучке пристосування до неї, а з іншого - її революційну зміну.

Стиль спілкування – індивідуально-типологічні особливості соціально-психологічної взаємодії керівника й підлеглих.

Субординація – система суворого і беззаперечного підпорядкування молодших за положенням або чину старшим, заснована на принципах службової дисципліни.

Цінності – продукти матеріальної і духовної діяльності людей, які можуть стати предметом потреби. Ц. – це суспільно значимі елементи середовища. Вони складають органічну частину культури.

Ціннісні орієнтації – система установок особистості на соціально-політичні, економічні та моральні норми суспільства. Система Ц.о. є однією з найбільш стабільних характеристик особистості і багатоступінчасту структуру.

Чесноти (доброчесності) — окремі позитивні моральні якості людей; загальна моральна характеристика особистості.

Чесць — особливе моральне ставлення людини до себе, що виявляється в усвідомленні свого соціального статусу, роду діяльності й моральних заслуг, і відповідне ставлення до неї суспільства, яке рахується з її репутацією.

Харизма – термін на означення особливої виняткової обдарованості людини, що вирізняє її з-поміж інших впливом на загаль завдяки надзвичайним здібностям, силі духа, слова, моральним якостям, відданості ідеї чи ідеалові, що передається іншим не на підставі найдосконаліших, раціонально-аналітичних аргументів, а через безпосереднє (емоційне, цілісно духовне, часом пророче, магічне) проникнення у душі, серця, свідомість інших людей.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРОВЕДЕННЯ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Деонтологічна підготовка педагога передбачає сформованість деонтологічної компетентності, що є однією із необхідних складових частин професійної компетентності представника педагогічної професії.

Деонтологічна компетентність педагога має свою структуру, що представлена гармонійним поєднанням таких компонентів, як:

✓ мотиваційна сфера (сформованість ціннісного ставлення до професійної поведінки педагога, інтерес до освоєння деонтологічних знань, умінь і навичок, цілепокладання в професійній діяльності, мотивацію розвитку суб'єктності й креативності в професійній діяльності, задоволеність професійною діяльністю; сформованість професійно ціннісних якостей);

✓ когнітивна сфера (теоретичні знання в галузі педагогічної деонтології про нормативну поведінку педагога в ситуаціях ризику, конфлікту, морального вибору та відповідальність педагога з позицій належного, педагогічного обов'язку; норми, принципи, вимоги, що висувуються до поведінки й особистості педагога у сфері його професійної діяльності; нормативні документи, що регламентують поведінку педагога);

✓ діяльнісна сфера (стратегії здійснення нормативної поведінки в певних ситуаціях практичної діяльності педагога, вміння та навички, технології вирішення складних ситуацій);

✓ рефлексивна сфера (рефлексія процесу та результату професійної поведінки педагога).

Інтеграція зазначених вище компонентів в освітній програмі підготовки магістрів освіти формує у процесі роботи на семінарських заняттях та підготовки до них такі компетенції:

Соціально-особистісні (здатність вибудовувати й реалізувати перспективні лінії культурного, морального й професійного саморозвитку та самовдосконалення; здатність критично переосмислювати накопичений досвід; здатність обирати й використовувати оптимальні засоби впливу в межах педагогічної взаємодії, керуватися в діяльності етичними та правовими нормами; здатність до соціальної адаптації, вміння працювати самостійно та в колективі; навички культури соціальних відносин).

Професійні: теоретичні (освоєння понятійного апарату, принципів та методів взаємодії з учнем та учнівським колективом; самоорганізація в контексті професійної поведінки; розширення діапазону власних можливостей у сфері професійної взаємодії; форсування індивідуального педагогічного стилю на етичних засадах; організація професійної комунікації у сфері професійної педагогічної діяльності; конструювання власного іміджу, робота над репутацією; ефективна організація робочого місця).

Інструментальні (здатність до письмової та усної міжкультурної комунікації на етичних засадах; самостійно набувати нових знань у форматі специфіки педагогічної діяльності; здійснення критичного аналізу власної поведінки; розвиток умінь етичного впливу у процесі педагогічного спілкування; організація психологічно сприятливої атмосфери класі).

Семінарське заняття 1

Характеристика моральних норм діяльності вчителя

Етапи проведення заняття:

1. Визначення цілей заняття.
2. Огляд літератури за темою.
3. Обговорення питань:
 - характеристика деонтологічних принципів, визначення їх ролі в регулюванні професійної поведінки педагога;
 - норми поведінки педагога, характеристика видів норм у професійній діяльності педагога;
 - офіційні витоки деонтології;
4. Виконання практичних завдань:

Завдання № 1. Як ви ставитесь до таких слів античного філософа Піррона (III ст. до н.е.):

Не можна досягти загальної згоди щодо того, що є добрим і що поганим, що є бажаним, що небажаним. І нашим правилом повинно бути стримування від усякого судження й оцінки.

Завдання № 2. *Висловіть свою точку зору і доведіть її:*

Моральних норм неможливо дотримуватися: вони забороняють, наприклад, брехати і дозволяють неправду. У моралі на кожен норму знайдеться антинорма і людина лише губиться від цього.

Завдання № 3. *Проаналізуйте точку зору:*

"Ще древні філософи замислювалися над питанням: чому існують учителя музики, гімнастики, математики, співи й інших наук, але немає вчителів чесноти? Справді, чому? Навіть в умовах сучасної тонкої диференціації видів діяльності суспільство не виділило зі своєї сфери людей, професійно закріплених і покликаних забезпечувати моральне здоров'я. Воно не створило якихось особливих установ для здійснення морального виховання. Великий давньогрецький філософ Протагор зробив досить точне узагальнення: не існує особливих учителів чесноти, тому що вчителі музики, гімнастики, математики і т. ін. повинні одночасно бути і вчителями чесноти. Всякий вид суспільної діяльності, будь-яка сфера життя має свої, щораз конкретні можливості морального виховання" (Гусейнов А.)

Завдання № 4. *Проранжуйте всі пункти «комплексу чеснот» у тому порядку, у якому вони важливі для вас, починаючи із найголовнішого. Складіть свій перелік правил, що відбивають ваш власний «Образ-Я».*

Бенджамін Франклін (1706-1790) - видатний американський просвітитель і державний діяч, один з авторів декларації незалежності США, у молодості, спираючись на моральні цінності свого часу, склав для себе «комплекс чеснот» з відповідними наставляннями і наприкінці кожного тижня відзначав випадки їхнього порушення. От цей комплекс:

- Помірність. Потрібно їсти не до пересичення і пити не до сп'яніння.
- Мовчання. Потрібно говорити тільки те, що може принести користь мені чи іншим; уникати порожніх розмов.
- Порядок. Слід утримувати всі свої речі на своїх місцях; для кожного заняття мати своє місце і час.
- Рішучість. Потрібно зважуватися виконувати те, що повинно бути зроблено; неухильно виконувати те, що вирішено.
- Працьовитість. Не можна гаяти час дарма; потрібно бути завжди зайнятим чимось корисним; варто відмовлятися від усіх непотрібних дій і контактів.
- Щирість. Не можна обманювати, потрібно мати чисті та справедливі думки і помисли.
- Справедливість. Не можна завдавати комусь шкоди; не можна уникати добрих справ, що входять до твоїх обов'язків.
- Помірність. Варто уникати крайнощів; стримувати, наскільки ти вважаєш доречним, почуття образи від несправедливостей.
- Чистота. Потрібно не допускати тілесного бруду; дотримуватися охайності в одязі та житлі.

- Спокій. Не слід хвилюватися через дрібниці.
- Скромність і т. ін.

«Але в цілому, - так Франклін підбивав підсумок в кінці життя, - хоча я дуже далекий від тієї досконалості, на досягнення якої були спрямовані мої честолюбні задуми, старання зробили мене кращим і щасливішим, ніж я був би без цього досвіду...».

Завдання № 5. Порівняйте правила Франкліна з правилами особистої поведінки, складені К.Ушинським у юнацтві. Чи всі правила Ви приймаєте для себе? Якщо ні, то чому? Хотіли б Ви доповнити запропонований список? Якщо так, то чим? Якими правилами Ви завжди керуєтеся в житті? Які з пунктів найбільш близькі категоріям деонтології?

- Спокій, принаймні, зовнішній, у будь-яких обставинах.
- Прямота в словах і вчинках.
- Обдуманість дії.
- Рішучість із правом відповідальності за вчинок.
- Не говорити про себе без необхідності жодного слова.
- Робити те, що хочеться, а не те, що трапиться.
- Витратити свої сили тільки на необхідне чи приємне, а не на пристрасті витратити.
- Щовечора сумлінно давати звіт у своїх вчинках.
- Ні разу не вихвалитися ні тим, що було, ні тим, що є, ні тим, що буде (Ушинский К.Д. Собрание сочинений).

Семінарське заняття 2

«Я-концепція» педагога в контексті професійної деонтології

Етапи проведення заняття:

1. Визначення цілей заняття.
2. Огляд літератури за темою.
3. Обговорення питань:
 - Педагог як суб'єкт педагогічного спілкування та моральних відносин.
 - Характеристика компонентів педагогічної діяльності, що обумовлюють деонтологічну спрямованість діяльності вчителя.
 - Характеристика самовиховання як чинника формування педагогічної культури. Програма саморозвитку.
 - Індивідуальна позиція педагога у контакті. Позиції «батько», «дорослого» та «дитини» у спілкуванні.
 - Поняття стилю взаємодії та пошук власного стилю спілкування.

Виконання практичних завдань:

Завдання №1.

Прочитайте слова, що характеризують окремі якості особистості керівника. Складіть два рядки слів:

- ✓ «мій ідеал» – слова, що характеризують Ваш ідеал педагога;

✓ «мій антиідеал» – слова, що характеризують риси, яких не повинно бути в педагога;

✓ із зазначених характеристик оберіть ті риси, якими Ви, на Вашу думку, володієте.

Акуратність, безтурботність, вдумливість, чутливість, життєрадісність, гордість, обайливість, заздрість, сором'язливість, злопам'ятність, щирість, вишуканість, примхливість, легковір'я, повільність, мрійність, розсудливість, мстивість, наполегливість, невимушеність, ніжність, нервозність, нерішучість, нестриманість, чарівність, уразливість, обережність, підозрілість, чуйність, педантичність, рухливість, принциповість, поетичність, розв'язність, привітність, презирливість, неупередженість, рішучість, самозабуття, стриманість, соромливість, терплячість, боягузтво, співчутливість, захоплення, завзятість, поступливість, холодність, ентузіазм.

Завдання №2.

Використовуючи тести 1-5 та анкети 1-2, здійснити самодіагностику деонтологічної готовності до педагогічної діяльності.

Семінарське заняття 3-4

Деонтологічний контекст педагогічного спілкування

Етапи проведення заняття:

1. Визначення цілей заняття.
2. Огляд літератури за темою.
3. Обговорення питань:
 - поняття педагогічної ситуації, складної педагогічної ситуації в професійній діяльності педагога з позицій педагогічної деонтології;
 - характеристика ситуації ризику в діяльності педагога, її значення, шляхи вирішення;
 - характеристика ситуації морального вибору, класифікація типів рішення в ситуаціях морального вибору;
 - поняття етичного захисту, прийоми етичного захисту;
 - особливості формування вмінь вирішення складних педагогічних ситуацій в професійній діяльності педагога.
4. Виконання практичних завдань:

Завдання №1.

Заповніть пропущене варіантами співвідношення мотиву і наслідків (1, 2, 3, 4). Обґрунтуйте Ваші рішення. Проілюструйте їх практичними ситуаціями.

Можливе співвідношення мотиву і наслідку можна представити у вигляді наступної схеми:

1. Моральний мотив – наслідки корисні.
2. Моральний мотив – наслідки шкідливі.
3. Аморальний мотив – наслідки корисні.
4. Аморальний мотив – наслідки шкідливі.

Цілісним, гармонійним вчинком, що заслуговує на позитивну моральну оцінку, є ... варіант. Іноді можлива позитивна оцінка ... варіанту вчинку.

Завдання № 2.

Яке визначення Ви вважаєте вірним? Висловіть свою точку зору щодо поведінки педагога.

Такт – це вмiле застосування норми відповідно до ситуації, що виникла. В такті завжди є щось від імпровізації, від інтуїтивної оцінки ситуації, що склалася. Інтуїція ж дається загальною культурою, високою моральністю людини, досвідом (Я.Г. Якубсон).

Такт – це неписана угода не помічати чужих помилок і не займатися їхнім виправленням. Тобто жалюгідний компроміс (Ремарк Э.М. Три товарища).

Завдання №3.

Підготувати виступ-презентацію для студентів групи за однією з тем (на вибір):

- *Детермінанти поведінки педагога.*
- *Норма поведінки в діяльності вчителя.*
- *Деонтологічні виміри діяльності сучасного вчителя загальноосвітньої школи.*
- *Етична складова іміджу педагога.*

Завдання №4.

Дайте характеристику кожній з моделей морального вибору. На підставі аналізу цих моделей зробіть висновки щодо їх ефективності та відповідності етичним нормам поведінки педагога:

Модель морального вибору	Дії педагога відповідно до моделі
Патерналістична	
Інструментальна	
Контрактна	
Персоналістична	

Семінарське заняття 5-6 **Педагогічна взаємодія з колегами**

Етапи проведення заняття:

1. Визначення цілей заняття.
2. Огляд літератури за темою.
3. Обговорення питань:
 - Етичний контекст формальних відносин у педагогічному колективі.
 Поняття субординації.
 - Сутність та зміст професійного етикету.
 - Етичний контекст неформальних відносин у педагогічному колективі.
 - Правила неформального спілкування керівника з підлеглими.
4. Виконання практичних завдань:

Завдання №1.

Вважається, що існує дев'ять правил етики службових стосунків. Ознайомтеся з ними та проаналізуйте з огляду на специфіку взаємин у педагогічному колективі:

- посміхайся, будь ввічливий і привітний, підтримуй гарний настрій у себе і тих, хто оточує, бо так не тільки жити веселіше, але і виконувати роботу швидше;

- вітайся, не скупися на прояв особистої поваги до підлеглих, співробітників, партнерів, оскільки шанобливе ставлення створює ділову атмосферу для всіх, а посади можуть швидко мінятися, і завтра ти сам можеш опинитися в підпорядкуванні у свого нинішнього підлеглого;

- не плутайся між «ти» і «ви», оскільки в українських традиціях краще звертатися на «ви», оскільки «ти» веде до панібратства з одними і недовір'я з боку інших;

- терпляче слухай і виявляй максимум доброзичливості до учасників наради, яку ти ведеш, оскільки люди, відклавши багато справ, прийшли на нього для вироблення вирішення проблем, в яких зацікавлений перш за все ти сам; веди наради за принципом «кожен говорить те, що хоче сказати»;

- більше проси, ніж наказуй, оскільки наказ слухний тільки в крайніх випадках (загроза зриву важливого засідання, порушення правил техніки безпеки, аварії, надзвичайні події, терор), а люди в службових стосунках краще реагують на слово «прошу», ніж «наказую»;

- дякуй, але і стягай, тобто користуйся всіма санкціями цього найважливішого інструменту етичного керівництва, але пам'ятай, що заохочення діє віши, ніж покарання, та і їх не можна застосовувати за принципом «усім сестрам по сережках, а всім братам – по батогу»;

- зрозумій, запам'ятай і допоможи – найважливіша заповідь ділової етики, оскільки тільки особисте взаєморозуміння і необхідна допомога призводять до дружньої атмосфери в організації;

- не переслідуй за критику, оскільки мстивість взагалі аморальна; удосконалюй критику: уміло і обережно критикуй підлеглих без якого-небудь приниження гідності і причіпок, грубоців; при несправедливій критиці на твою адресу спокійно поясни, що той, що критикує не має повної інформації, пам'ятаючи при цьому – самокритика і самоіронія є кращим засобом проти дутого авторитету, лестоців і підлабузництва;

- спирайся на самостійних, міцних людей, уникаючи підлеглих, що не мають своєї думки.

Семінарське заняття 8

Способи діагностики та шляхи розвитку професійної поведінки майбутнього педагога

Етапи проведення заняття:

1. Визначення цілей заняття.
2. Огляд літератури за темою.
3. Обговорення питань:
 - Пріоритетні стратегії етичного самовдосконалення.
 - Поняття деонтологічної готовності керівника навчального закладу, її критерії та показники.

- Рефлексивний аналіз керівником своєї діяльності як спосіб самодіагностики.
- Використання тестових методик з метою виявлення рівнів моральної культури педагогів.
- Шляхи і форми професійно-етичного самовдосконалення керівника.

4. Виконання практичних завдань:

Виконання завдань на семінарі:

Використовуючи тести 1-5 та анкети 1-2, здійснити самодіагностику деонтологічної готовності до управлінської діяльності. Результати оформити у вигляді есе.

ДИДАКТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

У процесі оволодіння змістом курсу «Педагогічна деонтологія» як навчальної дисципліни велику роль відіграє самостійна робота магістрів. Вона є складовою навчального процесу, суттєвим чинником у формуванні вміння навчатися, активізації засвоєння знань та їх реалізації, основним засобом опанування навчального матеріалу в позааудиторний час.

Мета самостійної роботи — сприяння засвоєнню в повному обсязі навчальної програми дисципліни «Педагогічна деонтологія» та формування деонтологічної готовності вчителя, сутність якої полягає у доцільному виборі й використанні етично виправданих технологій навчання та виховання, спілкування з дитячим колективом, реалізація функцій педагогічної діяльності у контексті деонтологічних вимог.

Самостійна робота організовується з дотриманням низки вимог: надання методичних рекомендацій щодо виконання роботи; забезпечення можливості творчого підходу у виконанні роботи, не обмежуючи освітній процес виконанням стандартних завдань; підтримання постійного взаємозв'язку між викладачем і студентами.

Дані методичні рекомендації з організації самостійної роботи магістрів з вивчення навчального курсу «Педагогічна деонтологія» побудовані з урахуванням вказаних вимог та покликані забезпечити максимальне сприяння магістрам – майбутнім учителям оволодіння змістом навчальної дисципліни.

Оформлення самостійної роботи

Конспект – короткий письмовий виклад змісту книги, статті, лекції тощо, який містить у собі найбільш важливі ідеї навчального матеріалу.

Заповнення таблиці – стисле, доцільне викладення результатів аналізу визначених педагогічних понять відповідно до змісту назви певної граfi.

Індивідуальне навчально-дослідне завдання – завершена теоретична або практична робота у межах навчальної програми курсу, яка виконується на основі знань, умінь і навичок, одержаних у процесі лекційних, семінарських занять чи самостійного вивчення певного навчального матеріалу.

Дефінітивний аналіз – розгляд та оцінка змісту певного педагогічного поняття з урахуванням досягнень сучасної педагогічної науки або висловленням власного ставлення до сутності зазначеного поняття.

Форми контролю та перевірки самостійної роботи магістрів:

перевірка конспектів магістрів; співбесіда з магістрами під час індивідуальних занять; консультація; тестова перевірка знань; оцінювання презентацій студентів; перевірка індивідуального навчально-дослідного завдання; експрес-опитування; залік.

Тема 1

Педагогічна деонтологія як наука про професійну поведінку вчителя

Завдання для самостійної роботи:

1. Проаналізувати зміст понять «педагогічна деонтологія», «педагогічна етика», «педагогічна мораль», «педагогічна аксіологія» в межах термінологічного поля професійної педагогічної діяльності. Результати аналізу викласти у формі есе обсягом 2-3 ст.
2. Підготувати виступ-презентацію для студентів групи за однією з тем (на вибір):
 - Детермінанти поведінки вчителя.
 - Норма поведінки в діяльності вчителя.
 - Деонтологічні виміри діяльності сучасного вчителя.
 - Етична складова іміджу сучасного вчителя.

Питання самоконтролю за темою:

- ✓ Розкрийте значення деонтології в педагогічній діяльності.
- ✓ Визначте цінності професійної педагогічної діяльності.
- ✓ Наведіть приклади взаємоузгодження життєдіяльнісних і діяльнісних цілей з особистого досвіду.
- ✓ Визначте значення деонтологічних знань для сучасного вчителя.
- ✓ Назвіть етичні принципи людської життєдіяльності.
- ✓ Розкрийте сутність поняття «моральність».
- ✓ Розкрийте специфіку моральної діяльності в педагогічній теорії.
- ✓ Визначте привабливі і непривабливі сторони педагогічної діяльності.

Тема 2

Педагогічна етика як сукупність моральних норм професійної діяльності вчителя

Завдання для самостійної роботи:

На основі опрацювання навчальної літератури здійсніть порівнювальний аналіз понять «педагогічна етика» та «педагогічна деонтологія», заповнивши таблицю

<i>Педагогічна етика</i>	<i>Педагогічна деонтологія</i>
Визначення	
Предмет	

Завдання	
Категорії	

Дайте визначення поняттям:

педагогічна честь -

педагогічна справедливість -

педагогічна відповідальність -

педагогічний авторитет -

педагогічний обов'язок -

педагогічна гідність -

Питання самоконтролю за темою:

✓ Розкрийте значення етики в педагогічній діяльності.

✓ Назвіть категорії педагогічної етики, порівняйте їх з категоріями деонтології.

✓ Визначте методологічну основу педагогічної етики й педагогічної деонтології.

✓ Назвіть етичні принципи педагогічної діяльності.

✓ Розкрийте сутність феномену педагогічної етики.

✓ Сформулюйте «золоте» правило моралі.

Тема 3

Характеристика професійних моральних норм діяльності вчителя

Питання для самостійного опрацювання:

Зміст основних нормативних вимог до вчителя та їх характеристика.

Аналіз існуючих кодексів професійної етики вчителя в Україні та за її межами: позитивні і негативні аспекти.

Питання самоконтролю за темою:

✓ Розкрийте поняття «норма» в термінологічному полі професійної деонтології.

✓ Розкрийте сутність загальних, часткових та рамкових норм у професійній діяльності вчителя.

✓ Наведіть приклади норм-заборон у педагогічній діяльності.

✓ Наведіть приклади норм-прав у педагогічній діяльності

✓ Сформулюйте норми-обов'язки вчителя.

Тема 4

Роль педагогічної етики вчителя у реалізації основних прав і свобод дитини

Завдання для самостійної роботи:

Опрацювавши зміст нормативних документів, якими керується у своїй діяльності директор школи, сформулювати зміст його відповідальності за кожним з документів:

Назва документу	Зміст відповідальності педагога у відповідності до документу

Питання самоконтролю за темою:

- ✓ Дайте визначення поняттю «правова компетентність вчителя», охарактеризуйте її компоненти.
- ✓ Назвіть складові правової спрямованості діяльності вчителя.
- ✓ Розкрийте специфіку діяльності вчителя щодо дотримання прав та свобод дітей.
- ✓ Назвіть документи, що регламентують юридичну відповідальність вчителя за дії, які суперечать нормам професійної етики.
- ✓ Розкрийте можливі шляхи вирішення проблеми корупції в системі освіти.

Тема 5

Моральне обличчя сучасного педагога

Завдання для самостійної роботи:

Висловіть свою точку зору у вигляді есе щодо 1 з висловлень (на вибір):.

...Люди ніколи не відчують мук сумління від вчинків, що стали в них звичаєм (Вольтер).

Перше покарання для винного полягає в тому, що він не може виправдатися перед власним судом (Ювенал).

Ніде не знайти спокою тому, хто не знайшов його в самому собі. (Ларошфуко).

Бережися всього того, що не схвалюється твоєю совістю (Л.Толстой).

Питання самоконтролю за темою:

- ✓ Назвіть ті професійно-особистісні якості вчителя, які Ви вважаєте найбільш значущими.
- ✓ Розкрийте основні характеристики моральної культури вчителя.
- ✓ Сформулюйте моральні принципи педагога.
- ✓ Назвіть показними соціально-моральної зрілості вчителя.
- ✓ Розкрийте значення моральної культури вчителя як чинника, що сприяє досягненню вершин його розвитку людини.
- ✓ Назвіть та розкрийте рівні розвитку професіонала.
- ✓ Розкрийте сутність акмеологічної концепції становлення професіонала.

Тема 6

«Я-концепція» педагога в контексті професійної деонтології

Завдання для самостійної роботи:

Складіть програму власного саморозвитку на поточний рік, базуючись на деонтологічних вимогах до вчителя.

Питання самоконтролю за темою:

- ✓ Розкрийте роль та значення гуманістичних відносин у системі педагогічних стосунків.
- ✓ Назвіть та схарактеризуйте компоненти педагогічної діяльності, що обумовлюють деонтологічну спрямованість діяльності вчителя
- ✓ Наведіть приклади демонстрації вчителем вміння створювати атмосферу довіри та доброзичливості.
- ✓ Розкрийте сутність самовиховання як чинника формування педагогічної культури.
- ✓ Назвіть етапи самовиховання.

Тема 7

Деонтологічний контекст педагогічного спілкування

Питання для самостійного опрацювання:

1. Загальна характеристика ступенів професійного самовизначення як основа формування індивідуальної педагогічної концепції вихователя.
2. Поняття бар'єра у педагогічному спілкуванні. Страх та міфи як бар'єри спілкування.
3. Педагогічний реалізм як похідна педагогічної культури. Закономірності педагогічного реалізму.

Завдання для самостійної роботи:

Розкрийте кожне з визначень обов'язку, поясніть його з точки зору педагогічної деонтології:

- *Обов'язок – це повага до права іншого (І.Кант)*
- *Наш обов'язок – це право, що інші мають на нас (Ф.Ніцше)*
- *Обов'язок визначається не тим, що зроблено, але тим, як зроблено. Мудрість обов'язку в тім, щоб щонайкраще виконувати ту справу, на яку людина поставлена життям (Л.Толстой)*
- *Обов'язок є свідомість вищого інтересу, що переважає над інтересом нижчого порядку (І.Бентам)*
- *Обов'язок – це повага до загальних правил моральності (А.Сміт)*

Питання самоконтролю за темою:

- ✓ Розкрийте сутність деонтологічного компоненту педагогічної взаємодії.
- ✓ Дайте визначення сутності поняття «бар'єр» спілкування, назвіть їх види.
- ✓ Розкрийте сутність міжособистісних бар'єрів педагогічного спілкування, назвіть їх причини.
- ✓ Схарактеризуйте сутність поняття етичного захисту.
- ✓ Наведіть приклади використання етичного захисту педагогом.

Тема 8

Рівні та стилі деонтологічно виправданої взаємодії

Завдання для самостійної роботи:

Заповнити таблицю сутності й змісту стилів керівництва:

Стиль керівництва	Мета стилю	Засоби, що використовуються в межах стилю	Ймовірний результат
авторитарний			
експлуаторсько-авторитарний			
доброзичливо-авторитарний			
ліберальний			
анархічний			
демократичний			
консультативно-демократичний			

Питання для самоконтролю:

- ✓ Як співвідносяться поняття «позиція» та «стиль» у професійній поведінці вчителя.
- ✓ Яку з психологічних прибудов використовує у поведінці відповідальний учитель? Відповідь обґрунтуйте.
- ✓ Охарактеризуйте основні стилі керівництва.
- ✓ Схарактеризуйте рівні спілкування у контексті вимог професійної деонтології.
- ✓ Наведіть приклади використання педагогом деонтологічно виправданих стилів спілкування.

Тема 9**Деонтологічні вимоги до вербального спілкування****Питання, що виносяться на самостійне опрацювання:**

1. Поняття комунікативності та її компоненти. Комунікативна взаємодія педагога та дітей.
2. Поняття педагогічного мовлення та його особливості.
3. Функції педагогічного мовлення та їх деонтична насиченість.
4. Засоби керування аудиторією. Поняття культури та етики мовлення та її елементи.

Питання для самоконтролю:

- ✓ Сформулюйте деонтологічні вимоги до мовлення педагога.
- ✓ Розкрийте сутність деонтологічної складової педагогічного мовлення.
- ✓ Назвіть правила педагогічного мовлення.
- ✓ Назвіть деонтологічно виправдані засоби керування аудиторією.
- ✓ Розкрийте сутність поняття «культура педагогічного мовлення»

Тема 10**Деонтологічні вимоги до невербального спілкування****Питання, що виносяться на самостійне опрацювання:**

1. Поняття іміджу педагога та його вплив на продуктивність спілкування.
2. Основні вимоги до іміджу педагога.
3. «Безсловесні дії» педагога: мобілізація, вага, прибудова.
4. Роль та значення мимічної та пантомімічної діяльності у процесі організації та здійснення педагогічної взаємодії.

Питання для самоконтролю:

- ✓ Сформулюйте деонтологічні вимоги до невербальної поведінки педагога.
- ✓ Розкрийте сутність деонтологічної складової іміджу вчителя.
- ✓ Назвіть ознаки деонтологічно виправданого іміджу педагога.
- ✓ Розкрийте сутність поняття «культура зовнішнього вигляду» вчителя.
- ✓ Розкрийте сутність поняття «культура невербальної поведінки».

Тема 11

Деонтологічні аспекти індивідуальної взаємодії

Завдання для самостійної роботи:

1. Уважно прочитайте наступну інформацію та виконайте завдання:
 - ✓ виберіть один з трьох підходів загальнотеоретичного вирішення проблеми «ціль-засоби»;
 - ✓ прокоментуйте 2-3 поради Р. Хеллера;
 - ✓ порівняйте думку Л. Якокки з типовою поведінкою керівників навчальних закладів, звертаючи увагу на рівень самостійності, ініціативності і «суперечки з долею».

Етика цілей і засобів має три пласти: загальнотеоретичний, прикладний і практичний. У загальнотеоретичному плані проблема «ціль-засіб-результати» в історії європейської культури і етики була зведена тільки до двох перших елементів і стала предметом суперечки про формулу «ціль виправдовує засоби», яку традиція приписує засновникові ордена єзуїтів І. Лойолі.

У вирішенні проблеми «ціль-засіб» сформувалися три підходи: - гуманістичний: «благим цілям повинні відповідати хороші засоби»; - прагматичний: «благою є та ціль, для досягнення якої є відповідні засоби»; - цинічний: «ціль має суто службовий характер; самоцільно лише використання засобів, а цілі необхідно знаходити для їх виправдання і забезпечення довіри, підтримки». У прикладному плані проблема набуває повного вигляду. Важливі не тільки засоби, але і результати.

Знаменитий американський дослідник менеджменту Р.Хеллер дає десять порад за рішенням даної проблеми:

- думай, раніше, ніж діяти, гроші не твої;
- добре управління є наслідком доброї ідеї;
- керівник не доводить власної неправоти;
- дохід повинен перевищувати витрати;
- можливості управляти людьми завжди нижче потрібних;
- менеджер або може виконувати свою роботу, або не може;
- коли дія вимагає складних розрахунків, не роби таких дій;
- якщо ціль помилкова, то і шлях до неї помилковий;

- якщо ти намагаєшся зробити неможливе, то тобі не минути провалу;
- найлегший спосіб зробити гроші – перестати їх втрачати.

У практичному плані цю проблему описує Л. Якокка: «В той час, коли Ви йдете по життю, Вам трапляються тисячі вузьких бічних стежин, але дійсно широкі розвилки, що визначають вибір подальшого шляху, зустрічаються дуже рідко – це момент критичного випробування, момент істини». Суть даної істини, за Л. Якоккою, в людській самостійності і стійкості, в можливості управляти переломною ситуацією..

Питання самоконтролю за темою:

- ✓ Розкрийте значущість індивідуальної педагогічної взаємодії як ознаки професійної поведінки вчителя.
- ✓ Схарактеризуйте особливості поведінки вихователя як комунікатора в акті індивідуальної взаємодії.
- ✓ Назвіть передумови побудова бесіди на засадах діалогізму.
- ✓ Розкрийте сутність техніка взаємодії у процесі аналізу проблеми та пошуку її вирішення.
- ✓ Наведіть приклади активного та пасивного педагогічного слухання.
- ✓ Назвіть основні деонтологічно виправдані прийоми педагогічного впливу.

Тема 12

Педагогічна взаємодія з батьками учнів: деонтологічний контекст

Питання, що виносяться на самостійне опрацювання:

1. Особливості організації міжособистісних взаємин з батьками учнів.
2. Прояв дії етичних категорій у процесі спілкування (честь, гідність, обов'язок, авторитет).
3. Умови ефективного спілкування з батьками.
4. Особливості організації спілкування на батьківських зборах.
5. Особливості формальних взаємин з батьками учнів.

Питання самоконтролю за темою:

- ✓ Схарактеризуйте особливості формальних відносин в етичній системі: вчитель-батьки учнів.
- ✓ Розкрийте сутність поняття субординації у спілкуванні з батьками учнів.
- ✓ Назвіть правила поведінки вчителя у взаємодії з батьками учнів.
- ✓ Назвіть причини неефективного спілкування вчителя з батьками учнів.
- ✓ Наведіть причини деонтологічно невиправданої поведінки вчителя у взаємодії з батьками.
- ✓ Схарактеризуйте роль та значення педагога як поведінкового зразка професійного етикету.
- ✓ Назвіть етичні ризики неформального спілкування вчителя з батьками учнів.

Тема 13

Педагогічна взаємодія з колегами: деонтологічний контекст

Завдання для самостійної роботи:

1. Розробити мультимедійну презентацію за одним з питань семінарського заняття підготуватися до її показу. Обсяг презентації – 10-12 слайдів.
2. Зобразити схематично змістове ядро професійної поведінки вчителя.

Питання самоконтролю за темою:

- ✓ Розкрийте сутність поняття сприятливого психологічного клімату в колективі.
- ✓ Назвіть правила формального спілкування в педагогічному колективі.
- ✓ Розкрийте особливостей спілкування в системах «педагог-педагог».
- ✓ Сформулюйте деонтологічні вимоги до поведінки вчителя в системі «вчитель-адміністрація», «вихователь-технічний персонал».
- ✓ Розкрийте особливості організації спілкування з колегами старшого й молодшого віку.
- ✓ Назвіть правила «ділового телефону».
- ✓ Сформулюйте моральні цінності трудового колективу.
- ✓ Назвіть основні правила професійного педагогічного етикету.

Тема 14

Способи діагностики та шляхи розвитку професійної поведінки майбутнього педагога

Завдання для самостійної роботи:

Використовуючи тест та анкету, здійснити самодіагностику деонтологічної готовності до педагогічної діяльності. Результати оформити у вигляді есе.

Тест "Наскільки у вас сформовані якості педагога?"

Оцініть за п'ятибальною шкалою (поставте + у відповідній графі) рівень сформованості якостей особистості педагога в себе або попросіть це зробити свого колегу. Цифра "5" означає вищий прояв якостей, а цифра "1" свідчить про його повну відсутність.

Якості особистості	1	2	3	4	5
Чуйність					
Справедливість					
Вимогливість до інших					
Врівноваженість					
Відповідальність					
Терпимість					
Добррозичливість					
Ініціативність					
Творчість					
Самоконтроль					
Товариськість					
Вимогливість до себе					
Почуття особистісної гідності					
Працелюбство					
Емоційність					
Цілеспрямованість					

Почуття такту					
Почуття гумору					
Оптимізм					
Щирість					

Рівень сформованості професійно значущих якостей визначається сумою балів, що було набрано при оцінюванні (або самооцінці). За високий рівень приймається сума в межах від 81 до 100 балів, середній - 60, вище середнього від 61 до 80, нижче середнього - від 59 до 40, низький - від 39 до 20 балів. Змістовна інтерпретація рівня здійснюється на основі наведених особистісних якостей.

Анкета

Дайте, будь ласка, відповіді на питання. Помітьте хрестиком ствердження, з якими Ви погоджуєтесь. Якщо Ви згодні з певним ствердженням і можете відповісти "завжди", то підкресліть літеру "З", якщо Ви робите так не завжди, але часто, то помітьте літеру "Ч", якщо "не дуже часто" - "НДЧ", рідко, то підкресліть літеру "Р", а якщо ви так ніколи не робите, то поставте "Н".

	Питання-ствердження	З	Ч	НДЧ	Р	Н
А	Люблю слухати розповіді (лекції) про роботу вчителів	З	Ч	НДЧ	Р	Н
Б	Чекаю з нетерпінням педагогічної практики, ситуацій взаємодії з учасниками педагогічного процесу	З	Ч	НДЧ	Р	Н
В	Вважаю, що лекції про поведінку педагога містять надто простий матеріал, їх можна і не записувати, на семінарах не виступаю	З	Ч	НДЧ	Р	Н
Г	Читаю і шукаю новий матеріал лише тоді, коли отримую завдання від викладача, але особистого інтересу він у мене не викликає	З	Ч	НДЧ	Р	Н
Д	Купую за можливістю книги та брошури про педагогічний досвід	З	Ч	НДЧ	Р	Н
Е	Звертаю увагу на педагогічні ситуації тільки тоді, коли в них є цікаві конфлікти, інтриги, факти	З	Ч	НДЧ	Р	Н
Є	Роблю виписки (за можливістю і вирізки) із журналів та газет про роботу шкіл і вчителів, про сучасні проблеми	З	Ч	НДЧ	Р	Н
Ж	Читаю "Учительську газету",	З	Ч	НДЧ	Р	Н

	інші педагогічні газети, журнали, збираю особисту бібліотеку					
З	Читаю лише уривки (вибірково окремі місця) із статей про педагогічний досвід, на придбання педагогічної літератури часу на витрачаю	3	Ч	НДЧ	Р	Н
И	Спостерігаю за досвідом педагогів тільки в час, що відведено на педагогічну практику	3	Ч	НДЧ	Р	Н
І	Залюбки приймаю участь в аналізі ситуацій, що виникають у школі, намагаюсь при цьому дещо записати	3	Ч	НДЧ	Р	Н
К	Приймаю участь в організованих бесідах з учителями тільки тоді, коли цього вимагає викладач	3	Ч	НДЧ	Р	Н
Л	Добираю матеріал, що висвічує інноваційні процеси в учбових закладах	3	Ч	НДЧ	Р	Н
М	Люблю працювати з педагогічною, психологічною літературою в читальній залі бібліотеки, дома у вільний час, люблю вирішувати педагогічні ситуації	3	Ч	НДЧ	Р	Н
Н	До семінарів та практичних занять, перш за все, роблю те, що будуть перевіряти	3	Ч	НДЧ	Р	Н
О	Обкладинку реферату намагаюсь оформити красиво (щонайменше акуратно), оскільки вважаю, що це свідчить про мою старанність	3	Ч	НДЧ	Р	Н
П	Погоджуюсь виступати на конференції, висловлювати свою точку зору	3	Ч	НДЧ	Р	Н
Р	Виявляю цікавість до роботи моїх однокурсників, що вчаться не дуже гарно	3	Ч	НДЧ	Р	Н

"Завжди" - 5 балів, "часто" - 4 бали, "не дуже часто" - 3 бали, "рідко" - 2 бали, "ніколи" - 1 бал. Максимальна кількість балів - 30.

Б+Д+Ж+І+М+П = професійна потреба, функціональний інтерес (креативний рівень);

А+Е+Є+К+Л+Р = допитливість до знань, що розвивається, епізодична цікавість (продуктивний рівень);

В+Г+З+И+Н+О = показна зацікавленість, байдуже відношення (адаптивний рівень).

Питання самоконтролю за темою:

✓ Назвіть стратегії етичного самовдосконалення та дайте характеристику найбільш ефективній з них.

✓ Розкрийте сутність рефлексивного аналізу педагогом своєї діяльності.

✓ Назвіть умови оволодіння педагогічним тактом.

✓ Назвіть форми професійно-етичного самовдосконалення вчителя.

**ДОДАТКОВЕ МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
(професійні ситуації для аналізу та дискусії)**

1. Прибирання у класі. Деякі діти працюють "не покладаючи рук". Дівчатка з завзятою ретельністю поливають квіти, витирають пил з шаф, з дошки, вимивають кожний куточок...

Хвилини дві споглядаючи, як один з учнів ліниво розмазує бруд по підлозі, не витримую:

- Ти не надто себе утруднюєш, Сашко?

Уявіть, хлопець навіть не знітився:

- Правильно, не стараюсь. Не учнівська це справа – мити підлогу. А прибиральниця в школі для чого? За що їй гроші платять?

Що на таку репліку може відповісти класний керівник? Чи наявні тут вади у вихованні і які саме? Які прийоми педагогічної дії можна використати в даній ситуації? Розробіть фрагмент бесіди з батьками щодо даної ситуації.

2. Серед смс-поздоровлень з Новим роком Ганна Миколаївна прочитала повідомлення від незнайомця. Ним вичився Данько Смольников, хлопчина з літнього оздоровчого табору. Помилки мало не в кожному слові.

«Шановна Ганно Миколаївно, - зазначалося в повідомленні.- Вітаю вас з Новим роком! Приїздіть у табір влітку. Якщо приїдете, усі наші приїдуть. Я без Вас не поїду...»

У цих нехитрих рядках Ганна Миколаївна вловила таємні поривання Данькової душі. Їй стало добре від цього листа. Раптом захотілося, щоб знову прийшло літо і знову настало сонячне, гаряче, славетне табірне життя.

За першим повідомленням надійшло друге: «А Каті (тобто Катерини Іванівни) не повинно бути зовсім. Набридло її стогнання. У нас в загоні всі над нею сміялися».

Ваша відповідь Данькові? Які прийоми педагогічної дії використали? Поясніть свій вибір.

3. Льошка, а ти, виявляється, боягуз? – кажу я.

Зблідлий Льошка, здається, не може відірватися від парти, коли за ним прийшла медсестра, щоб зробити щеплення.

- Не люблю боягузів,- додаю.

- Я не боягуз, - ображається він. – Знаєте, як я маму захищав? Одного разу сусід маму образив, так я через квартиру заліз до нього й телевізор розтרוщив.

- І сусід тебе не спіймав?

- А він не бачив.

- А мамі ти сказав?

- Сказав. Вона сміялась дуже. Просила більше такого не робити.

Висловіть Ваше ставлення до такої ситуації. Які прийоми педагогічної дії тут слід використати. Що повинен робити класний керівник, щоб сформувати у своїх вихованців справжнє уявлення про мужність?

4. Сонце палило нещадно. Спека та пил польової дороги, хмара надокучливих комах та відсутність найменшої тіні, де б можна було сховатися, зробили свою справу: колона учнів розтяглася на добрих триста метрів. Дитячий авторитет Мишко з двома рюкзаками за спиною йшов попереду. Ірина Андріївна плелась позаду.

Дорога повела праворуч. Хотілося пити, а до села було ще далеко. Піднявши голову, серед розброду учнів Ірина Андріївна побачила Мишка, який чекав на неї, а хлопці, що проходили повз нього, раптом кидали речі й бігли в поле обабіч дороги. Порівнявшись з хлопцем, вчителька побачила у його руках огірки. Мишко посміхнувся весело й відкрито:

- Аллах почув наші молитви, і ось послав звільнення. Пригощайтесь! В огірках - 99% води!

Як би Ви реагували на дану ситуацію? Чи треба звертати увагу на такі прояви колективізму? Які прийоми педагогічної дії доцільно було б використати в даній ситуації? Поясніть свій вибір.

5. З розмови з батьком учня Вашого класу: «Не знаю, що робити з сином. Він бреше на кожному кроці. Я можу пробачити будь-який вчинок, але мені боляче усвідомлювати, що брехня стає другою натурою хлопця. У горах, кажуть, маленький камінець породжує лавину. Ось так і брехня. Від нечесності до постійного обману, від брехні до злочину – це нерідко закономірний шлях. Але я не хочу, щоб мій син став злочинцем. Що ж робити? Як відвернути його обман?»

Що б Ви порадили батькові учня? Чи можливо в школі виховання у дітей правдивості? Які прийоми педагогічної дії тут слід використати? Поясніть свій вибір.

1. Ось мчить вулицею оскаженілий від жаху кіт з прив'язаною до хвоста порожньою бляшанкою. Або ще: мешканці нашого двору могли бачити напівсліпе жалюгідне створіння – «жартуючи», дівчора вкинула у вогонь довірливу дворнягу. А ще варто додати сюди скалічених капроновими сільцями безпалих голубів, яких кожний міський житель зустрічає мало не щодня.

Дехто з учителів, здвигнувши плечима, скрушно каже: «Сучасні діти... Аномалії життя... Реалізація того, що діти бачать у бойовиках. З роками це, як правило, минає...»

Якщо учні Вашого класу зроблять подібне, як Ви будете реагувати? Чи згодні Ви з тим, що «з роками це зникає»? Які прийоми виховної дії Ви б використали у зазначених ситуаціях?

7. Володя разом зі своїм товаришем взялися лагодити скутер. Під час розмови говорили про різне. Мати Володі, прислухавшись про що розмовляють, одразу висловила свою думку: «Батьківщина – це найдорожче для людини». А вони обидва почали сміятися: «Батьківщину, мамо, сентиментальні люди придумали. Жити всюди добре, де гарно живеться». Мати знітилась.

Згодом ця ситуація «виплила» на батьківських зборах...

Чи варто класному керівникові реагувати на подібні факти? Яким чином? Які прийоми педагогічної дії тут слід використати? Розробіть фрагмент бесіди з учнями на дану тему.

8. Кому я тут знадобився? – високий чоловік обвів поглядом присутніх учителів.

- Ви – Андрій Іванович? – піднявся назустріч класний керівник 5-А.- Добрий день, я – класний керівник Вашого сина. Я запросила Вас, бо хотіла попросити про допомогу. Розумієте, в класі треба повісити стенди.

- Пробачте, ви – учитель. Я віддав вам свого сина, ви й виховуйте, і зі справами своїми справляйтесь самі. Мені у моїй роботі ніхто не допомагає.

- Вірю. Однак без Вашої допомоги я не справлюсь.

- Доведеться. Ви працюєте по 4 години, я – 8, й відпустка у вас – 56 днів...

Що б Ви відповіли такому батькові? Які прийоми педагогічної дії тут слід використати? Розробіть фрагмент бесіди з батьками з приводу того, що відбулось.

9. Молодий педагог багато готувався до уроку: складний матеріал намагався зробити простішим, доступнішим, цікавішим.

На початку уроку попередив: якщо хтось не засвоїть, почне відставати. Але у світі дитинства свої закони. І важливішим, цікавішим виявився мохнатий джміль, якого хтось приніс до класу.

Коли його випустили, попередньо прив'язавши до лапки ковпачок від ручки, джміль загудів, як бомбовоз, нитка натягнулась, ковпачок потягнувся по парті, відірвався від неї і ... повільно поплив у повітрі за джмелем.

І урок, і новий матеріал, звичайно, пропали.

Ваші дії як учителя в даній ситуації? Які прийоми педагогічної дії тут були б найбільш доцільними? Вибір прийому обґрунтуйте.

10.Одного разу на класній годині вчителька розповіла про статтю, яка її саму змусила задуматися над багатьма речами: сестра однієї дівчини потрапила у жахливу катастрофу. Після складних операцій дівчину вдалося відродити до життя, але її очі спасти не вдалося. Вона залишалася сліпою на все життя. Дізнавшись про це, сестра стала для неї донором, віддавши своє око. Тепер обидві живуть разом, але по суті є одноокими інвалідами.

Клас слухав, затамувавши подих, та раптом у суцільній тиші пролунав обурений шепіт Лесі: «От дурепа! Це ж сама сліпа залишилась...» Діти повернули голови до Лесі, а потім - до вчительки...

Ваша реакція як класного керівника? Які прийоми педагогічної дії слід використати в даній ситуації? Свою відповідь обґрунтуйте.

11. Учитель фізкультури відпустив чергового, а призначений замість нього учень навідріз відмовився мити підлогу в спортзалі, бо його чергування виявилось поза чергою. Викладач заявив: «Нічого, діти, підлогу він все-таки вимие!». Учні розійшлися, але впертий хлопець мовчки всівся на гімнастичну лаву, не виказуючи ніякого бажання прибирати клас. Викладач, не подаючи вигляду, що хвилюється, вів записи в зошиті. А час між тим йшов. Що зробити? Прикрикнути? Погрожувати майбутніми карами?

Що б Ви зробили в даній ситуації? Які прийоми педагогічної дії в цьому випадку, на Ваш погляд, найбільш оптимальні? Чому?

13.Самостійна робота. Учні працюють цілеспрямовано та ретельно. Наталія Олексіївна, проходячи повз парти, час від часу нахиляється над учнівськими зошитами, роблячи зауваження по роботі. Раптом її очі зупинились на сторінці зошита Андрійка. Це ж треба! Такий легкий приклад, а стільки помилок! Наталія Олексіївна ближче нахилилась до хлопчика, щоб прошепотіти йому на вухо вже звичну фразу: «Подивись уважніше сюди... Ти погано подумав».

Ой, що це? В обличчя дихнуло запахом тютюну на стільки сильно, що вчителька навіть відсахнулась. Палить?..У п'ятому класі?!..

Що б Ви зробили а даній ситуації? Які прийоми педагогічної дії слід використати у випадку існування згубної звички палити в учнів? Свою думку обґрунтуйте.

14. У Сашка – енурез. Ця страшна хвороба вже вкрай змучила хлопчика: він соромився себе, боявся підійти до дітей...У класі в нього майже не було друзів. Олена Марківна намагалася підтримати хлопчика, допогти йому адаптуватися до умов шкільного навчання, однак вона не знала про цю хворобу.

Звістка про те, що Сашко хворий, рознеслась по класу зненацька: хтось з дітей підслухав розмову класного керівника з мамою Сашка. Що тут почалось!

Сашкові не давали проходу, його дражнили, ображали... Діти навідріз відмовлялися не те, що сидіти з ним за одною партою, а взагалі – на одному ряду.

Що тут вдієш? Олена Марківна спробувала поговорити з класом, коли Сашка в школі не було. Ніби діти зрозуміли, однак, коли у класі з'явився хлопчик, все почалося знову.

Що в даній ситуації може зробити класний керівник? Які прийоми педагогічної дії в даному випадку були б найбільш доцільними? Свою відповідь обґрунтуйте.

15. Молода вчителька, яка щойно прийняла п'ятий клас, запропонувала учням написати твір про свою сім'ю, свої захоплення, про самого себе. В одному з творів вона прочитала: “В нас сім'я невелика - я, мама, тато й бабуся. Усі працюють, заробляють гроші. Я теж стараюся добре навчатися, щоб потім здобути престижну професію. Єдина непотрібна людина в нас – це бабуся. Вона вже стара й хвора, нічого не може робити. Мама змушена двічі відпрошуватися з роботи, щоб її погодувати й доглянути. Бабуся не спить вночі, ходить під себе і дратує татка. Якби її не було, ми б усі жили краще...”

Як повинен вчинити класний керівник, прочитавши такий твір? Чи потрібно в школі проводити роботу щодо «запобігання» цинічного ставлення до літніх людей? Які прийоми педагогічної дії тут слід використовувати? Свій вибір поясніть

16. На класних зборах я говорив про те, що людина не повинна робити культу з модних джинсів чи дублянки, що одяг повинен відображати естетичні смаки. Але слова ці викликали неприхований подив та зверхню посмішку учнів. Що не так? Я намагаюсь викликати на розмову. Спалахнувши, учениця сказала:

- Мені немає ніякої справи до того, які гроші мій батько вклав у цю дублянку... Всі хочуть добре вдягатися, і не моя в тому вина, якщо не всі мають таку можливість, - ображено завершила вона.

Чи згодні Ви з думкою учениці? Що на це зауваження має відповісти класний керівник? Які прийоми педагогічної дії слід використовувати в подібних ситуаціях? Свою відповідь обґрунтуйте.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВИКОНАННЯ ІНДЗ

Індивідуальне навчально-дослідне завдання – вид позааудиторної самостійної роботи магістранта навчального або навчально-дослідного характеру, яке виконується у процесі вивчення програмового матеріалу навчального курсу «Педагогічна деонтологія» і завершується разом зі складанням підсумкового заліку з даної навчальної дисципліни.

Індивідуальне навчально-дослідне завдання з навчального курсу «Педагогічна деонтологія» є багаторівневим. Його вид і тема обирається магістрантом за погодженням з викладачем на початку семестру. Протягом семестру викладачем на індивідуальних заняттях надаються консультації щодо виконання зазначеного завдання.

Захист розробленого в рамках виконання ІНДЗ проекту відбувається на одному з семінарських чи індивідуальних занять та проходить у вигляді мультимедійної презентації, самостійно підготовленої магістрантом.

Результати виконання ІНДЗ практичного характеру у вигляді розробки сценарію дискусії чи «круглого столу» презентуються у межах позааудиторної роботи студентів у межах факультету.

Підготовлений магістрантами виступ з актуальних проблем управлінської деонтології презентується в межах щорічної студентської науково-практичної конференції.

Оцінка за ІНДЗ є компонентом залікової оцінки і враховується при виведенні підсумкової оцінки з навчального курсу та виставляється на останньому занятті з керівництва індивідуальною та самостійною роботою студентів на основі попереднього ознайомлення викладача зі змістом ІНДЗ та захисту результатів здійсненої дослідницької роботи. З метою стимулювання активності студентів та формування стійкої мотивації до навчання, а також забезпечення об'єктивної оцінки виконаного завдання викладач залучає до обговорення мультимедійних презентацій студентів групи та залучає їх до оцінювання робіт своїх одногрупників у якості рецензента.

Види науково-дослідних індивідуальних завдань

I. Підготовка тез та подальший виступ на науково-практичній конференції за однією з запропонованих тем та підготовка мультимедійної презентації результатів цього дослідження:

1. Історія розвитку педагогічної деонтології в Україні.
2. Специфіка деонтологічного підходу до педагогічної діяльності.
3. Моральна роль сучасного педагога загальноосвітнього навчального закладу.
4. Проблема педагогічної деонтології у працях А.С.Макаренка.
5. Проблема педагогічної деонтології у працях В.О.Сухомлинського.
6. Проблема корупції в освіті.
7. Професійний обов'язок як деонтологічна категорія.
8. Авторитет педагога як деонтологічна категорія.
9. Відповідальність педагога як деонтологічна категорія.
10. Честь педагога як деонтологічна категорія.
11. Гідність педагога як деонтологічна категорія.
12. Моральні цінності сучасного педагога.
13. Проблема морального вибору педагога: свобода і відповідальність.
14. Моральні засади самовдосконалення сучасного вчителя.
15. Етичні табу і їх значення для регуляції поведінки вчителя.
16. Етична культура вчителя як умова морального впливу на дітей та їхніх батьків.

II. Розробка деонтологічного кодексу педагога, підготовка її мультимедійної презентації за структурою:

РОЗДІЛ 1. Загальні положення (обґрунтування актуальності кодексу та його мети й призначення)

РОЗДІЛ 2. Виконання професійних обов'язків (чинне законодавство, межі компетенції вчителя загальноосвітнього навчального закладу, підтримання професійної компетентності, участь у громадському житті).

РОЗДІЛ 3. Зобов'язання вчителя щодо професії (компетентність та сумлінність, повага до професії, культура поведінки).

РОЗДІЛ 4. Зобов'язання вчителя щодо учнів.

РОЗДІЛ 5. Зобов'язання педагога щодо батьків учнів та осіб, що прирівнюються до батьків учня.

РОЗДІЛ 6. Зобов'язання педагога щодо колег.

III. Організація та проведення круглого столу з питань подолання корупції в системі освіти України.

ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ

Контрольні питання до курсу

1. Історія виникнення наукового терміну "деонтологія".
2. Деонтологія як розділ наукового знання
3. Історія дослідження категорії обов'язку.
4. Основи деонтологічного підходу.
5. Професійна деонтологія як розділ етики та її структура
6. Місце професійної деонтології в системі суспільних наук
7. Зв'язок професійної деонтології з іншими науками.
8. Історія становлення педагогічної деонтології.
9. Відмінність між педагогічною деонтологією і професійною етикою педагога.
10. Визначення сутності педагогічної деонтології як галузі педагогічної науки.
11. Основні завдання педагогічної деонтології.
12. Характеристика категорії професійного обов'язку педагога .
13. Визначення відповідальності педагога як деонтологічної категорії.
14. Зв'язок педагогічної деонтології з іншими науками.
15. Характеристика деонтологічних принципів.
16. Зв'язок між принципом і нормою поведінки педагога.
17. Сутність норми поведінки педагога з позицій педагогічної деонтології.
18. Класифікація норм поведінки педагога в професійній діяльності, їх характеристика.
19. Взаємодія норм права і норм моралі.
20. Поведінка педагога з позицій педагогічної деонтології.
21. Нормативний компонент професійної поведінки педагога.
22. Характеристика типів поведінки педагога з позицій педагогічної деонтології.
23. Характеристика особистісного компоненту поведінки педагога.
24. Характеристика нормативних джерел педагогічної деонтології, історія їх створення.
25. Деонтологічний кодекс педагога, його призначення.

26. Характеристика педагогічної ситуації з позицій педагогічної деонтології.
27. Особливості поведінки педагога в ситуації морального вибору.
28. Особливості ризикової поведінки педагога.
29. Особливості поведінки педагога в конфліктній ситуації.
30. Характеристика деонтологічної компетентності педагога.

Питання до модульної контрольної роботи

1. Визначте вимоги до професійної діяльності сучасного вчителя у відповідності до нормативної бази діяльності сучасного загальноосвітнього навчального закладу.
2. Назвіть особливості професійно-педагогічної діяльності та пов'язані з цим вимоги до професії сучасного педагога.
3. Назвіть нормативні вимоги до професійної поведінки вчителя в різні соціально-історичні епохи. Обґрунтуйте, чим вони були зумовлені.
4. Дайте власне визначення поліфункціональності педагогічної діяльності.
5. Сформулюйте принципові засади етико-педагогічної позиції вчителя, спираючись на міркування К.Д.Ушинського над питанням «Кому навчати?»
6. Дайте визначення поняття «деонтологія», схарактеризуйте її категорії.
7. Зробіть ретроспективний аналіз розвитку поняття «педагогічна деонтологія».
8. Обґрунтуйте думку про те, що для справжнього вчителя важлива єдність між особистісним і професійним.
9. Сформулюйте основні завдання педагогічної деонтології.
10. Розкрийте зв'язок педагогічної деонтології з іншими науками.
11. Доведіть необхідність свободи вибору дій учителем при виконанні різноманітних професійних завдань.
12. Визначте привабливі і непривабливі сторони вчительської професії.
13. Дайте характеристику шести етапів морального розвитку людини (за Л.Колбергом).
14. Охарактеризуйте мораль як суспільне явище.
15. Визначте специфічні особливості професійної етики педагога.
16. Розкрийте актуальні проблеми педагогічної етики.
17. Охарактеризуйте основні принципи педагогічної етики.
18. Обґрунтуйте необхідність розробки етичних норм педагогічної професії.
19. Доведіть, що етика є основним інструментом впливу вихователя на вихованця.
20. Дайте визначення поняття «моральна цінність».
21. Охарактеризуйте моральні категорії педагогічної етики, їх класифікацію.
22. Розкрийте основні функції педагогічної етики.
23. Розкрийте роль і місце педагогічної етики у формуванні стилів педагогічного спілкування.
24. Розкрийте сутність поняття «професійна норма».
25. Охарактеризуйте основні стилі професійної поведінки педагога.
26. Обґрунтуйте, чому іноді професійно-етичні норми поведінки вчителя називають стандартами педагогічної професії.

27. Охарактеризуйте особливості реалізації основної функції моральної норми – регулятивної.
28. Назвіть загальні і специфічні риси понять «моральна норма» і «принцип».
29. Окресліть зміст моральної відповідальності вчителя.
30. Дайте характеристику основної моральної норми вчителя - «любов до дітей». Що означає любити дитину?
31. Розкрийте сутність і особливості норм-заборон, норм-рамок, норм-зразків.
32. Визначте основні підходи щодо розробки кодексів професійно-педагогічної поведінки вчителя.
33. Доведіть, що нормативно-правові документи, які регламентують функціонування сфери освіти, є підґрунтям для розробки норм педагогічної етики вчителя у різних сферах його професійної діяльності.
34. Наведіть кілька прикладів неетичної поведінки вчителя. Проаналізуйте її з погляду порушення норм педагогічної етики.
35. Вкажіть основні причини конфліктів, що виникають в освітньому закладі, хто їх учасники, та типові наслідки цих конфліктів.
36. Поясніть специфіку взаємозв'язку моральної і правової відповідальності у педагогічному середовищі.
37. Вкажіть, за які порушення норм педагогічної етики вчитель несе юридичну відповідальність.
38. Дайте визначення поняття «стиль педагогічного спілкування». Поясніть, яким чином він відображає рівень сформованості педагогічної етики вчителя.
39. Зазначте основні етичні норми, що регулюють систему взаємодії «учитель - учень».
40. Охарактеризуйте основні етичні норми, що регулюють стосунки вчителя з батьками дітей.
41. Визначте основні причини конфліктів між учителями в педагогічному колективі. Дотримання яких норм педагогічної етики дає можливість уникнути їх.
42. Дайте визначення поняття «педагогічні стереотипи». Охарактеризуйте їх вплив на професійну поведінку вчителя.
43. Сформулюйте моральні вимоги, які регулюють відносини між учителем і учительським колективом.
44. Дайте визначення поняття «педагогічна ситуація». Охарактеризуйте види педагогічних ситуацій.
45. Назвіть різні варіанти створення вчителем «ситуацій успіху».
46. Доведіть педагогічну доцільність творчого підходу вчителя до подолання конфлікту.
47. Дайте загальну характеристику прийомів педагогічного впливу.
48. Визначте поняття «прийом індивідуальної педагогічної взаємодії».
49. Охарактеризуйте основні етичні принципи використання вчителем прийомів індивідуальної педагогічної взаємодії.
50. Визначте роль емоційно-вольового регулювання вчителем своїх професійних дій.

51. Визначте фактори, які стимулюють процес професійного самовиховання вчителя.

**ПЕРЕЛІК НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИХ ПОСІБНИКІВ, ТЕХНІЧНИХ
ЗАСОБІВ НАВЧАННЯ**

- Задорождна-Княгницька Л.В. Педагогічна деонтологія: програма курсу та метод. реком. [для студентів ОС «Магістр» спеціальності 014 Середня освіта] / Л.В.Задорожна-Княгницька. – Маріуполь : МДУ, 2016. – 50 с.
- Опорні конспекти лекцій;
- Лекції-мультимедійні презентації:
- Вступ до педагогічної деонтології (27 слайдів);
- «Золоте правило» етики (20 слайдів);
- Аристотелівська етична традиція (13 слайдів);
- Категорії педагогічної деонтології (10 слайдів)